

Evaluatie internationaliseringsregeling Fonds Podiumkunsten

Eindrapport

KWINK
GROEP

Evaluatie internationaliseringsregeling Fonds Podiumkunsten

Eindrapport

Den Haag, 1 / 02 / 2017

Auteur: A. Stutje (KWINK groep)

P. Modderman (KWINK groep)

B.J.F. Gooskens (KWINK groep)

Y. Smits (International Consultant Culture and Creative Industries)

Status: Definitief

Wie wij zijn

KWINK groep is een adviesbureau voor maatschappelijke vraagstukken. We ontwikkelen beleid en voeren het uit. We evalueren organisaties, beleid en wetgeving en zijn sterk in het begeleiden van organisaties bij resultaat- en effectmeting.

Adviseurs van KWINK groep zijn onafhankelijk. We stellen niet onze eigen mening maar de onderzoeksresultaten centraal. We doen wat we beloven en we doen dat op tijd. We zijn leergierig, we gooien onszelf graag in het diepe en zijn enthousiast om nieuwe vraagstukken te doorgronden. Richting onze opdrachtgevers zijn we open en flexibel, maar durven we ook te confronteren.

Als u meer wil weten over KWINK groep, onze werkzaamheden en onze adviseurs kijk dan op www.kwinkgroep.nl

Samenvatting

Deze evaluatie betreft de internationaliseringsregeling van het Fonds Podiumkunsten.

Het Fonds Podiumkunsten geeft namens de Rijksoverheid ondersteuning aan alle vormen van professionele podiumkunsten. De internationaliseringsregeling van het Fonds Podiumkunsten bestaat uit vier deelregelingen: 1) Grants for Dutch presentations abroad, 2) Subsidie buitenlandse voorstellingen of concerten in Nederland, 3) Subsidie voor internationale uitwisselingsprojecten en 4) Subsidie reiskosten buitenlandse voorstellingen of concerten (via snelloket). Het jaarlijks budget is circa 1,9 miljoen Euro.

In de evaluatie is onderzocht in welke mate de beoogde doelen van de regeling worden bereikt en in hoeverre de verschillende aspecten van de regeling in logisch verband tot elkaar staan. Tevens doen we aanbevelingen over zinvolle veranderingen in de regeling. De evaluatie richt zich op de uitvoering van de internationaliseringsregeling in de periode 2013-2016.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode juni 2016 tot en met januari 2017. De uitkomsten van het onderzoek zijn gebaseerd op een documentenstudie, verkennende gesprekken, een kwantitatieve analyse van de aanvraaggegevens, een enquête onder Nederlandse aanvragers (n=187) en buitenlandse aanvragers (n=44) en 44 interviews met aanvragers en overkoepelende gesprekspartners zoals ambassades, brancheorganisaties en beleidsmakers.

Op basis van de huidige doelstellingen concluderen we dat de internationaliseringsregeling effectief is.

Deze conclusie is gebaseerd op een aantal bevindingen.

- In de periode 2013-2016 heeft de internationaliseringsregeling geleid tot 7040 voorgenomen speelbeurten in ruim 80 verschillende landen, waarvan een aanzienlijk deel volgens aanvragers niet (of op mindere wijze) was doorgedaan zonder de subsidie. Daarnaast zijn mede als gevolg van de subsidieregeling nieuwe boekingen van dezelfde makers én van andere Nederlandse makers door buitenlandse podia tot stand gekomen (spin-off).
- De internationaliseringsregeling heeft bijgedragen aan de kwaliteit van Nederlandse podiumkunsten, bijvoorbeeld doordat makers in aanraking komen met nieuwe ideeën, nieuwe technieken en ander publiek. Ook draagt de regeling bij aan het opbouwen van een internationaal netwerk en duurzame contacten tussen Nederlandse podiumkunstenaren en buitenlandse podia en festivals.
- Het doel van het Fonds Podiumkunsten om bij te dragen aan het vergroten van de inkomsten en nieuwe afzetmarkten wordt maar door een klein deel van de aanvragers bereikt. Ten aanzien van de duurzaamheid van de subsidie, concluderen wij dat in veel gevallen geldt dat het ook na een aantal optredens niet mogelijk is om zonder subsidie in een land te spelen.
- De deelregeling voor buitenlandse voorstellingen of concerten in Nederland draagt bij aan presentatie van bijzonder aanbod in Nederland.

Op basis van de conclusies doen we aanbevelingen voor kleine aanpassingen op het niveau van de deelregelingen, waarmee de effectiviteit van de internationaliseringsregeling nog verder kan worden vergroot. Ook geven we een aantal aandachtspunten mee ten aanzien van de effectiviteit van de internationaliseringsregeling in algemene zin.

- We bevelen aan de '10 in 18-regel' (tien speelbeurten in achttien maanden voorafgaand aan de aanvraag) in het snelloket te herzien. Ook adviseren we het jaarlijkse budget binnen het snelloket in tranches te verdelen, zodat ook aan het eind van het jaar nog budget beschikbaar is.
- We bevelen aan om duidelijker te maken welk type projecten het Fonds Podiumkunsten met de deelregeling uitwisselingsprojecten wil subsidiëren. Wij schetsen hiervoor verschillende opties. Voor elk van de opties bevelen we aan de huidige eis van wederkerigheid te behouden en te specificeren.
- We adviseren om de Grants for Dutch presentations abroad in grote lijnen ongewijzigd te laten. Wel adviseren wij om in de aanvraagprocedure te borgen dat de Nederlandse projectpartner betrokken is. De betrokkenheid kan op verschillende manieren worden ingevuld. Ook adviseren we om na te gaan of het aanvraagformulier voor de grants nog verder vereenvoudigd kan worden. Tot slot bevelen we aan om gehonoreerde buitenlandse aanvragers actief te informer over het bestaan van Dutch Performing Arts.
- Er is behoefte aan één loket voor buitenlandse partijen met kennis over de Nederlandse podiumkunsten. Het Fonds Podiumkunsten is niet primair verantwoordelijk voor het creëren van zo'n aanspreekpunt, maar zou wel kunnen aansturen op een duidelijker rolverdeling van de sector op dat punt.
- Tot slot geven wij het Fonds Podiumkunsten ter overweging mee om in (een deel van) de focuslanden samenhangend aanbod van podiumkunsten aan te bieden. Dit kan door nog meer verbindingen te leggen tussen verschillende aanvragen, met andere kunstdisciplines of tussen deelregelingen. Dergelijk beleid betekent dat het Fonds Podiumkunsten binnen de internationaliseringsregeling meer sturend optreedt, waar het nu vooral vraaggericht werkt. Het programma Dutch Performing Arts kent deze meer sturende benadering al.

Inhoud

Wie wij zijn	3
1. Inleiding	7
1.1. De internationaliseringsregeling van het Fonds Podiumkunsten	7
1.2. Vraagstelling	8
1.3. Aanpak	8
1.4. Leeswijzer	9
2. Context	10
3. Doelbereik	12
3.1. Gebruik van de subsidie	12
3.2. Speelmogelijkheden en zichtbaarheid	15
3.3. Kwaliteit en innovatie	19
3.4. Het opbouwen van duurzame contacten met buitenlandse partners	20
3.5. Meer inkomsten / nieuwe afzetmarkt	21
3.6. Bijzonder aanbod uit het buitenland in Nederland	22
4. Verdeling van de subsidie	24
4.1. Landen	24
4.2. Type aanvragers	25
5. Observaties per deelregeling	28
5.1. Algemene percepties niveau deelregelingen	28
5.2. Snelloket	28
5.3. Import	32
5.4. Uitwisseling	35
5.5. De grants	37
6. Verband import, export, uitwisseling	42
7. Conclusies en aanbevelingen	45
7.1. Conclusies	45
7.2. Aanbevelingen	46

1. Inleiding

In de inleidende hoofdstukken geven wij eerst een korte omschrijving van de internationaliseringsregeling van het Fonds Podiumkunsten. Vervolgens gaan we in op de vraagstelling die centraal staat in het onderzoek en zijn de belangrijkste elementen van de aanpak toegelicht. We sluiten dit hoofdstuk af met een leeswijzer.

1.1. De internationaliseringsregeling van het Fonds Podiumkunsten

Het Fonds Podiumkunsten is hét cultuurfonds voor muziek, muziektheater, dans en theater in Nederland. Het Fonds Podiumkunsten geeft namens de Rijksoverheid ondersteuning aan alle vormen van professionele podiumkunsten. De internationaliseringsregeling van het Fonds Podiumkunsten is bedoeld om de speelmogelijkheden en de zichtbaarheid van de Nederlandse podiumsector in het buitenland te vergroten. Daarnaast stimuleert de regeling kwaliteit en innovatie door internationale uitwisseling en coproductie, en wordt de presentatie van bijzonder aanbod uit het buitenland in Nederland mogelijk gemaakt.

De regeling bestaat de volgende vier onderdelen, die gezamenlijk de export, uitwisseling en import van de podiumkunsten bevorderen:

- **Grants for Dutch presentations abroad:** De eerste deelregeling is de subsidie voor Nederlandse voorstellingen of concerten in het buitenland (hierna: de grants). Deze subsidie kan worden aangevraagd door buitenlandse podia en festivals voor het programmeren van voorstellingen en concerten van Nederlandse gezelschappen, ensembles en performers. Er kan dan een bijdrage worden geleverd in de reis- en transportkosten en de directe kosten voor de randprogrammering rond de voorstelling(en) of concert(en). Het doel hiervan is om bij te dragen aan het opbouwen en bereiken van publiek voor Nederlandse voorstellingen en concerten.¹
- **Internationale uitwisselingsprojecten:** De tweede deelregeling is de subsidie voor uitwisselingsprojecten waarbij wordt bijgedragen aan de internationalisering van de podiumkunsten in Nederland door kennisopbouw, -overdracht of -uitwisseling. Nederlandse podiumkunstinstanties worden middels deze subsidie ondersteund in hun personeelskosten, voorbereidings- en uitvoeringskosten, marketing- en publiciteitskosten en hun bureau- en huisvestingskosten.²
- **Buitenlandse programmering in Nederland:** De derde deelregeling betreft de subsidie voor buitenlandse voorstellingen of concerten in Nederland (hierna: import). Nederlandse festivals en podia kunnen hiermee een bijdrage ontvangen voor de reis- en transportkosten van één of meerdere bijzondere producties van buitenlandse gezelschappen. Hiermee wordt beoogd de internationale kwaliteit en diversiteit in de podiumkunsten in Nederland te stimuleren en bij te dragen aan het opbouwen en bereiken van publiek hiervoor.³
- **Snelloket:** Het snelloket is voornamelijk gericht op makers die uitvoeringen van hun werk willen bijwonen in het buitenland of uitvoerders van podiumkunsten die ondersteuning behoeven in hun reis- en transportkosten. Het snelloket heeft een versnelde procedure waarbij de aanvrager binnen maximaal

¹ Deelregeling internationaliseringssubsidies Fonds Podiumkunsten, artikel 2.1 (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0030540/2013-07-01#Paragraaf2>).

² Deelregeling internationaliseringssubsidies Fonds Podiumkunsten, artikel 4.6. (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0030540/2013-07-01#Paragraaf4>).

³ Deelregeling internationaliseringssubsidies Fonds Podiumkunsten, artikel 3.1. (http://wetten.overheid.nl/BWBR0030540/2013-07-01#Paragraaf3_Artikel3.1).

een maand uitsluitel heeft. Deze subsidie is bedoeld voor relatief eenvoudige projecten met een korte voorbereidingstijd en de aanvraag wordt zodoende getoetst op een beperkt aantal, relatief eenvoudige eisen. De aanvragen via het sneloket worden afgehandeld door het subsidiebureau zonder tussenkomst en advies van een externe commissie. Aangezien de maximale subsidie die aangevraagd kan worden beperkt is, kunnen grotere projecten via de grants of uitwisseling een bijdrage aanvragen.⁴

1.2. Vraagstelling

De huidige internationaliseringsregeling is in 2009 in het leven geroepen. Sindsdien zijn wijzigingen aangebracht om de effectiviteit van de regeling te vergroten, bijvoorbeeld met het openstellen van de regeling voor buitenlandse podia en festivals in 2013.⁵ De evaluatie richt zich op de uitvoering van de internationaliseringsregeling in de periode 2013-2016.

Om beter zicht te krijgen op de effecten en de context waarin die tot stand komen heeft het Fonds Podiumkunsten de volgende doelstellingen voor de evaluatie geformuleerd:

- a. Na te gaan in welke mate de beoogde doelen (van de verschillende aspecten) van de regeling bereikt worden en in hoeverre de verschillende aspecten in logisch verband tot elkaar staan.
- b. Volgend uit punt a, advies uit te brengen over eventuele zinvolle veranderingen in de regeling, de doelstelling daarvan en de verbetering die daardoor te verwachten is.

Onderwerp van evaluatie zijn zowel de verschillende deelregelingen als de regeling als geheel. In de evaluatie wordt onderscheid gemaakt tussen vragen op drie niveaus:

- Vragen op het niveau van de gehele regeling.
- Algemene vragen per deelregeling (bijvoorbeeld hoeveel aanvragers zijn er per regeling?).
- Specifieke vragen per deelregeling (bijvoorbeeld wat verstaan aanvragers onder het begrip 'uitwisseling'?).

1.3. Aanpak

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode juni 2016 tot en met januari 2017. Het onderzoek is begeleid door een interne werkgroep van het Fonds Podiumkunsten en een klankbordgroep. Bijlage 3 bevat een overzicht van de leden van de klankbordgroep en de interne werkgroep. De werkgroep is verantwoordelijk geweest voor de operationele begeleiding van het onderzoek. De leden van de klankbordgroep hebben vanuit hun visie op internationalisering en ervaringen in het veld op de onderzoeksaanpak en de bevindingen gereageerd.

De dataverzameling binnen dit onderzoek bestond uit de volgende onderdelen:

- Documentenstudie en analyse van aanvraaggegevens.
- Drie verkennende gesprekken.
- Een enquête onder 1124 gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragers in de periode 2013 tot en met 2016. Onder Nederlandse aanvragers (binnen de deelregelingen sneloket, import en uitwisseling) is een

⁴ Deelregeling internationaliseringssubsidies Fonds Podiumkunsten, paragraaf 5. (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0030540/2013-07-01#Paragraaf5>).

⁵ Jaarverantwoording 2014, Fonds Podiumkunsten, p. 10.

Nederlandse enquête uitgezet en onder aanvragers van de grants is een Engelse enquête uitgezet. De Nederlandse enquête is 187 keer ingevuld en de Engelse enquête is 44 keer ingevuld. Dat is respectievelijk 21% en 26% van het totaal aantal aanvragers. Voor de onderdelen grants en snelloket was het aantal respondenten hoog genoeg om bij de presentatie van uitkomsten met percentages te werken. Voor de onderdelen uitwisseling en import geldt dat het aantal unieke aanvragen en de respons in absolute zin laag is (respons uitwisseling 15; respons import 14), waardoor individuele antwoorden de uitkomsten van de enquête uitgedrukt in percentages kunnen vertekenen. Bij de presentatie van resultaten voor de onderdelen uitwisseling en import gebruiken we dus alleen absolute cijfers. In bijlage I lichten we de respons op de enquête verder toe.

- Om de resultaten uit de enquête te toetsen en aan te vullen hebben we daarnaast 44 verdiepende gesprekken gevoerd, waarvan 31 met aanvragers en 13 met overkoepelende gesprekspartners zoals ambassades, brancheorganisaties en beleidsmakers (zie voor een overzicht van de gesprekspartners bijlage 2).

1.4. Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beschrijven we eerst de context waarin de internationaliseringsregeling functioneert. In hoofdstuk 3 lopen we systematisch de verschillende doelen van de regeling af en beschrijven we in welke mate deze doelen zijn bereikt. In hoofdstuk 4 presenteren we oordelen op het niveau van de deelregelingen. In hoofdstuk 5 gaan we in op het verband tussen import, export en uitwisseling. In hoofdstuk 6 presenteren we de conclusies en aanbevelingen en geven we aan tot welke verbeteringen aanpassingen in de regeling kunnen leiden.

2. Context

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de context waarin de internationaliseringsregeling functioneert. We besteden hierbij aandacht aan zowel de nationale als de internationale context.

De internationalisering van podiumkunsten wordt in Nederland vanuit de Nederlandse overheid op verschillende wijze ondersteund.

- Het Fonds Podiumkunsten ontvangt van de Rijksoverheid geormerkte middelen voor internationalisering en voor collectieve promotie, maar besteedt hier in de praktijk meer middelen aan, ongeveer tien procent van het totale budget. Deze middelen worden toegekend via meerjarige (instellings-) subsidies, projectsubsidies en subsidies voor talentontwikkeling.⁶
- Het Fonds Podiumkunsten kent bijvoorbeeld het programma Dutch Performing Arts, dat – net als de internationaliseringsregeling - het doel heeft om de zichtbaarheid van de Nederlandse Podiumkunsten in het buitenland te vergroten. Vanuit het programma organiseert het Fonds Podiumkunsten showcases op sleutelevenementen in binnen- en buitenland en bezoekersprogramma's voor relevante buitenlandse gasten.⁷ Ook met de projecten die worden uitgevoerd met ondersteuning van de Fast Forward of Nieuwe Makers regeling van het Fonds Podiumkunsten worden internationale activiteiten gerealiseerd.
- Daarnaast kent het Fonds Podiumkunsten het (gezamenlijk) initiatief *Get Lost*.⁸ Vanuit dit initiatief wordt budget verdeeld over groepen die bijzondere theater- en dansvoorstellingen in Nederland presenteren uit regio's met theatertradities waarmee het Nederlandse publiek niet of nauwelijks bekend is.⁹
- Binnen de landelijke culturele basisinfrastructuur (BIS) worden vierjarige subsidies toegekend aan organisaties en instellingen die zowel nationaal als internationaal actief zijn. Een deel van de subsidie moet besteed worden aan internationalisering. Verschillende cultuurinstellingen die onder de culturele basisinfrastructuur (BIS) vallen, hebben een internationaal miljoenenpubliek aangesproken met de door hen georganiseerde voorstellingen.¹⁰
- Tot slot verstrekken Nederlandse ambassades in het buitenland projectsubsidies voor internationalisering van podiumkunsten.¹¹

Nederlandse podiumkunsten maken onderdeel uit van een internationaal speelveld.

Naast de ondersteuning vanuit Nederland bestaan er subsidies voor internationalisering in het buitenland, bijvoorbeeld subsidie die buitenlandse podia (direct of indirect) kunnen inzetten voor het programmeren van Nederlandse podiumkunsten, maar ook subsidies waarvan Nederlandse podiumkunsten direct gebruik kunnen maken, zoals subsidies van de Vlaamse overheid en het Europese programma Creative Europe.

Doordat Nederlandse podiumkunsten naast de internationaliseringsregeling gebruik kunnen maken van andere binnen- en buitenlandse subsidies met vergelijkbare doeleinden, is het lastig te bepalen wat de unieke bijdragen van de internationaliseringsregeling is.

⁶ IOB (2016). Cultuur als kans. Beleidsdoorlichting van het internationaal cultuurbeleid 2009-2014.p. 49

⁷ http://fondspodiumkunsten.nl/nl/fondsinitiatieven/dutch_performing_arts/

⁸ Get Lost is een gezamenlijk initiatief van het Fonds Podiumkunsten, Stichting DOEN, het Amsterdams Fonds voor de Kunst, Hivos, het Prins Claus Fonds en het VSBFonds.

⁹ http://fondspodiumkunsten.nl/nl/fondsinitiatieven/get_lost_ervaar_daar_hier_theater

¹⁰ IOB (2016). Cultuur als kans. Beleidsdoorlichting van het internationaal cultuurbeleid 2009-2014. p 35 en p. 71

¹¹ IOB (2016). Cultuur als kans. Beleidsdoorlichting van het internationaal cultuurbeleid 2009-2014.p. 102.

Daarnaast vormen regelingen van andere landen, vergelijkbaar met de Nederlandse internationaliseringsregeling, een belangrijk onderdeel van de context. De diverse nationale subsidies van landen creëren een internationaal speelveld. De verhouding (zowel in termen van de hoogte als de vorm van de subsidie) tussen de Nederlandse internationaliseringsregeling en regelingen voor podiumkunsten uit andere landen, bepaalt de concurrentiepositie van de Nederlandse podiumkunsten. Illustratief daarvoor is een gechargeerde uitspraak van een Amerikaanse programmeur die door één van de gesprekspartners werd aangehaald: “Aan het begin van het jaar kijken we welk land in Europa het meest subsidie biedt aan podiumkunsten en op basis daarvan kiezen we uit welke landen we aanbod gaan programmeren.”

De internationaliseringsregeling maakt onderdeel uit van het Internationaal Cultuurbeleid.

Gesprekspartners bij de ambassades en departementen koppelen het functioneren van de internationaliseringsregeling vaak aan het functioneren van het Internationaal Cultuurbeleid. De internationaliseringsregeling wordt daardoor door sommige gesprekspartners beoordeeld vanuit bevindingen die in de evaluatie van het Internationaal Cultuurbeleid veel aandacht hebben gekregen, bijvoorbeeld als het gaat om de samenhang tussen verschillende soorten internationaliseringsactiviteiten of het beleid rondom focuslanden.

Het functioneren van de internationaliseringsregeling wordt geplaatst in het licht van een nieuwe rolverdeling in de Nederlandse Podiumkunsten door het wegvallen van de sectorinstituten

Tot slot, is bij het oordeel over het functioneren van de internationaliseringsregeling een aantal keer verwezen naar de veranderingen in het veld als gevolg van het verdwijnen van sectorinstituten: het Muziekcentrum Nederland en het Theaterinstituut Nederland. Het Fonds Podiumkunsten heeft de taken van de sectorinstituten gedeeltelijk overgenomen in de vorm van het eerder genoemde programma Dutch Performing Arts. Ook DutchCulture vangt met de registratie van activiteiten een deel van de activiteiten op die voorheen bij de sectorinstituten was belegd. De nieuwe rolverdeling ten aanzien van taken van de sectorinstituten is echter nog niet uitgekristalliseerd, van een deel van de taken is nog niet duidelijk wie ze oppakt. In de percepties over de internationaliseringsregeling is een aantal keer naar deze context verwezen.

Concluderend, is het aannemelijk dat de effectiviteit van de internationaliseringsregeling samenhangt met andere (inter)nationale subsidies, de stand van zaken van het Internationaal Cultuurbeleid en de nieuwe rolverdeling na het wegvallen van de sectorinstituten. Als er bijvoorbeeld een duidelijke aanspreekpunt is waarbij buitenlandse aanvragers kunnen aankloppen voor vragen over subsidiering, dan is het aannemelijk dat er meer gebruik wordt gemaakt van de internationaliseringsregeling.

Onderzoek naar de wijze waarop de context samenhangt met de regeling valt buiten de scope van deze evaluatie. We nemen percepties daarom alleen op als er een duidelijke link is met de effectiviteit van de internationaliseringsregeling.

3. Doelbereik

In dit hoofdstuk gaan we in op de mate waarin de doelen van de internationaliseringsregeling zijn bereikt. Eerst staan we in paragraaf 3.1. stil bij de doelen waar de aanvragers de subsidie voor willen inzetten en de bijdrage van de internationaliseringregeling aan het bereik van deze doelen. Daarna lopen we in paragraaf 3.2 tot en met 3.6 de verschillende doelen van de internationaliseringsregeling systematisch af en beschrijven we in welke mate deze doelen zijn bereikt (3.2. speelmogelijkheden en zichtbaarheid; 3.3. Kwaliteit en innovatie; 3.4. Het opbouwen van duurzame contacten met buitenlandse partners; 3.5. Meer inkomsten / nieuwe afzetmarkt; 3.6. Bijzonder aanbod uit het buitenland in Nederland).

3.1. Gebruik van de subsidie

De doelen waarvoor de onderdelen van de internationaliseringsregeling worden gebruikt komen overeen met de beoogde doelen van het Fonds Podiumkunsten.

De hoofdoelstelling van de internationaliseringssubsidies is om zowel de internationale ambities van makers en uitvoerders te ondersteunen als bij te dragen aan reflectie op internationaal niveau. Daarnaast zijn door het Fonds Podiumkunsten per deelregeling doelen geformuleerd.

Aan respondenten is in de enquête gevraagd om de drie belangrijkste doeleinden waarvoor de subsidie is gebruikt te selecteren. Respondenten wiens aanvraag niet is gehonoreerd is gevraagd de drie belangrijkste doeleinden te selecteren waarvoor ze voornemens waren de subsidie te gebruiken. Uit de vergelijking van de resultaten van de enquête (zie grafiek 1) met de beoogde doelen volgt dat de doelen waarvoor de onderdelen van de internationaliseringsregeling worden gebruikt in grote mate overeenkomen met de beoogde doelen van het Fonds Podiumkunsten.

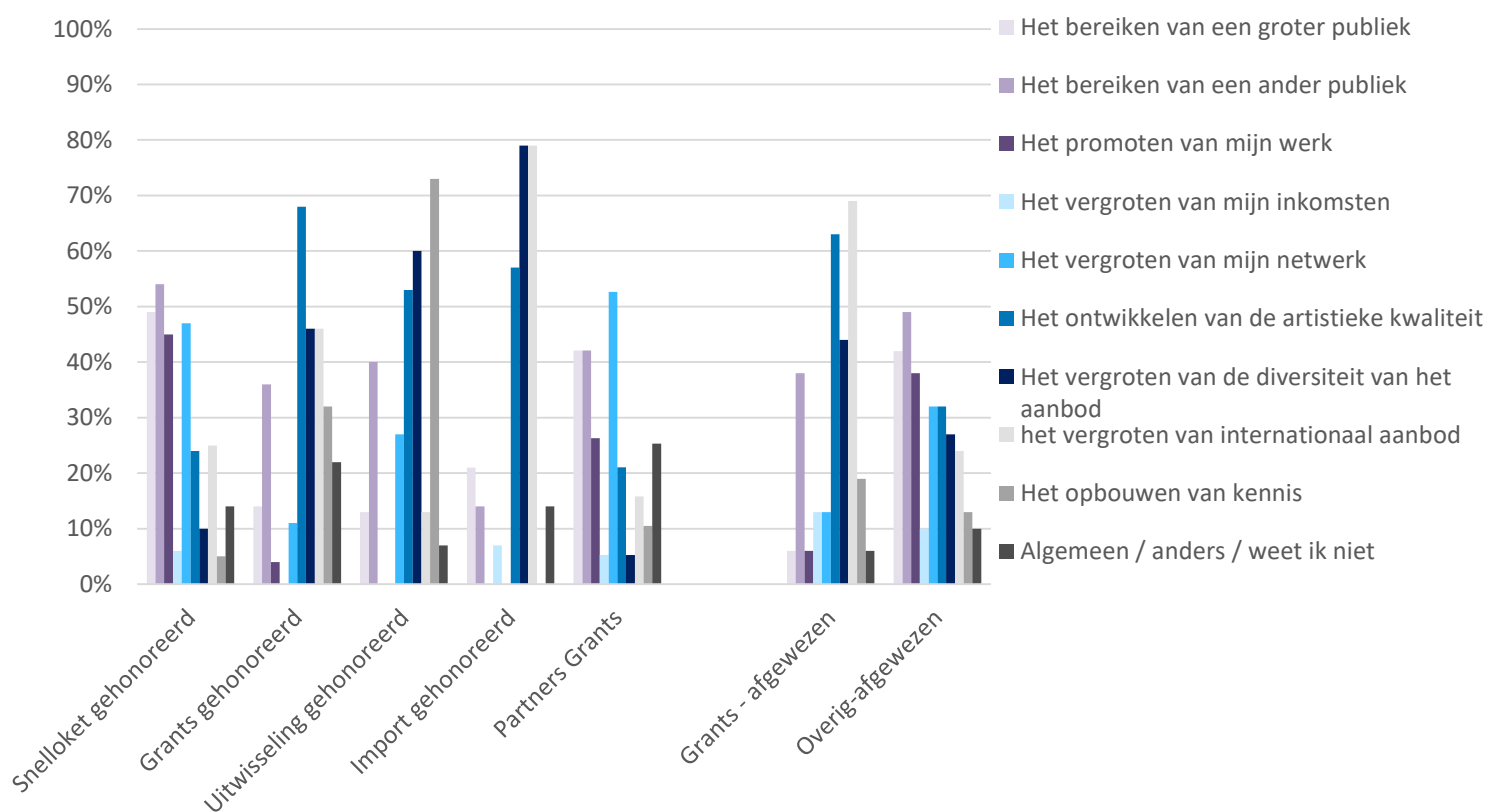
Hierna gaan we per onderdeel van de regeling dieper in op de vraag in welke mate de doelen van aanvragers overeenkomen met de doelen van het Fonds Podiumkunsten:

- **Snelloket.** Van de gehonoreerde aanvragers van het snelloket heeft 54% het doel 'het bereiken van een ander publiek' geselecteerd, 49% heeft het doel 'het bereiken van een groter publiek' geselecteerd. Dit sluit aan bij de doeleinden die het Fonds Podiumkunsten heeft met dit onderdeel van de internationaliseringsregeling, namelijk 'het bijdragen aan het opbouwen en bereiken van publiek in het buitenland'. Andere belangrijke doelen voor veel aanvragers van het snelloket zijn 'het promoten van mijn werk' en 'het vergroten van mijn netwerk'.
- **De grants.** Voor zowel gehonoreerde als niet-gehonoreerde aanvragers van de grants is 'het ontwikkelen van de artistieke kwaliteit' vaak geselecteerd als belangrijkste doeleinde (68% van de gehonoreerde aanvragers en 63% van de niet-gehonoreerde aanvragers hebben dit doel geselecteerd). Dit komt niet direct overeen met doel dat het Fonds Podiumkunsten heeft geformuleerd voor de grants, namelijk 'het bijdragen aan het opbouwen en bereiken van een publiek voor Nederlandse podiumkunstuitingen'. Een verklaring hiervoor is dat het opbouwen van publiek voor Nederlandse podiumkunstuitingen niet het voornaamste doel is van een buitenlands podium of festival. De Nederlandse podiumkunstenaren die via een grant geprogrammeerd worden in het buitenland ('partners grants' in grafiek 1) selecteren wel vaak als belangrijke doelen 'het bereiken van een ander publiek' en 'het bereiken van een groter publiek' (beide doelen zijn door 42% van de Nederlandse projectpartners geselecteerd als een van de drie belangrijkste doeleinden). Indirect (via de

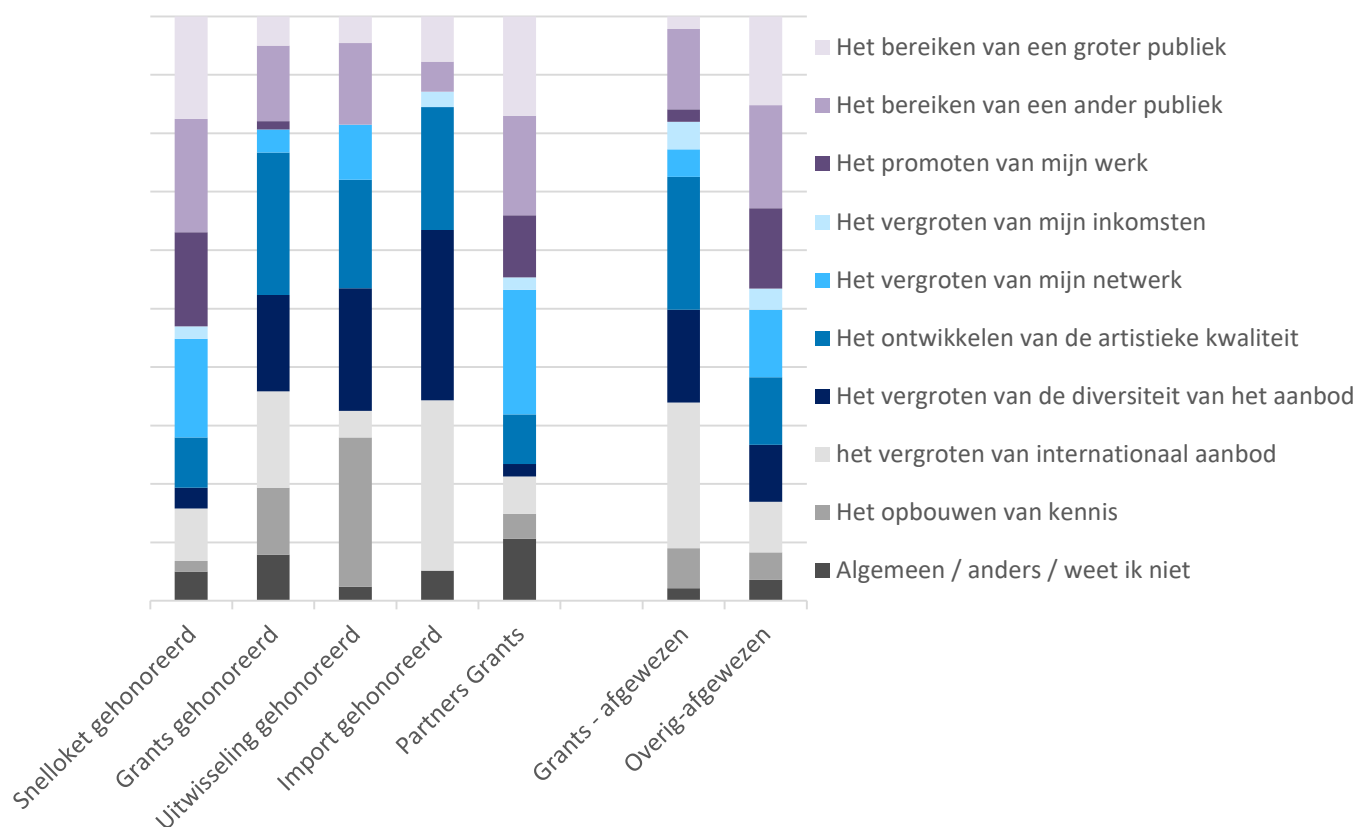
samenwerkingspartners) worden de grants dus wel gebruikt voor de doeleinden die het Fonds Podiumkunsten beoogd heeft.

- **Import.** De aanvragers van de importregeling hebben als belangrijkste doelen vaak geselecteerd ‘het vergroten van internationaal aanbod’ en ‘het vergroten van de diversiteit van het aanbod’ (beide doelen zijn door 79% van de respondenten met een gehonoreerde importaanvraag geselecteerd). Dit sluit aan bij de doelstellingen die het Fonds Podiumkunsten met de importregeling heeft, namelijk ‘het bijdragen aan de diversiteit van het aanbod op de Nederlandse podia’ en ‘Nederlands publiek kennis te laten maken met bijzonder aanbod uit het buitenland.’
- **Uitwisseling.** Voor uitwisseling geldt dat veel aanvragers (73%) hebben aangegeven dat ‘het opbouwen van kennis’ een belangrijk doel is. Dit doel is voor de andere onderdelen van de subsidie veel minder vaak geselecteerd. Dit sluit aan bij de doelstelling van het Fonds Podiumkunsten, die met de uitwisselingssubsidie subsidie verstrekt voor projecten die ‘bijdragen aan de internationalisering van de podiumkunsten in Nederland door het bewerkstelligen van kennisopbouw, -overdracht of –uitwisseling’. Ook ‘ontwikkelen van artistieke kwaliteit’ en ‘vergroten van de diversiteit van het aanbod’ zijn vaak geselecteerd als belangrijkste doeleinden door aanvragers van de deelregeling uitwisseling.

In de grafieken hierna zijn de enquêteresultaten gepresenteerd. In grafiek 1 is te zien welk percentage van de respondenten (per categorie) een doel als één van de drie belangrijkste doeleinden heeft geselecteerd. In grafiek 2 is vervolgens te zien hoe de verhouding tussen de doelen eruit ziet.

Grafiek 1: Drie belangrijkste doeleinden waarvoor de subsidie is gebruikt (bij gehonoreerde aanvragen) of was beoogd (bij niet-gehonoreerde aanvragen).

Grafiek 2: Verhouding drie belangrijkste doeleinden waarvoor de subsidie is gebruikt of was beoogd (bij niet-gehonoreerde aanvragen).

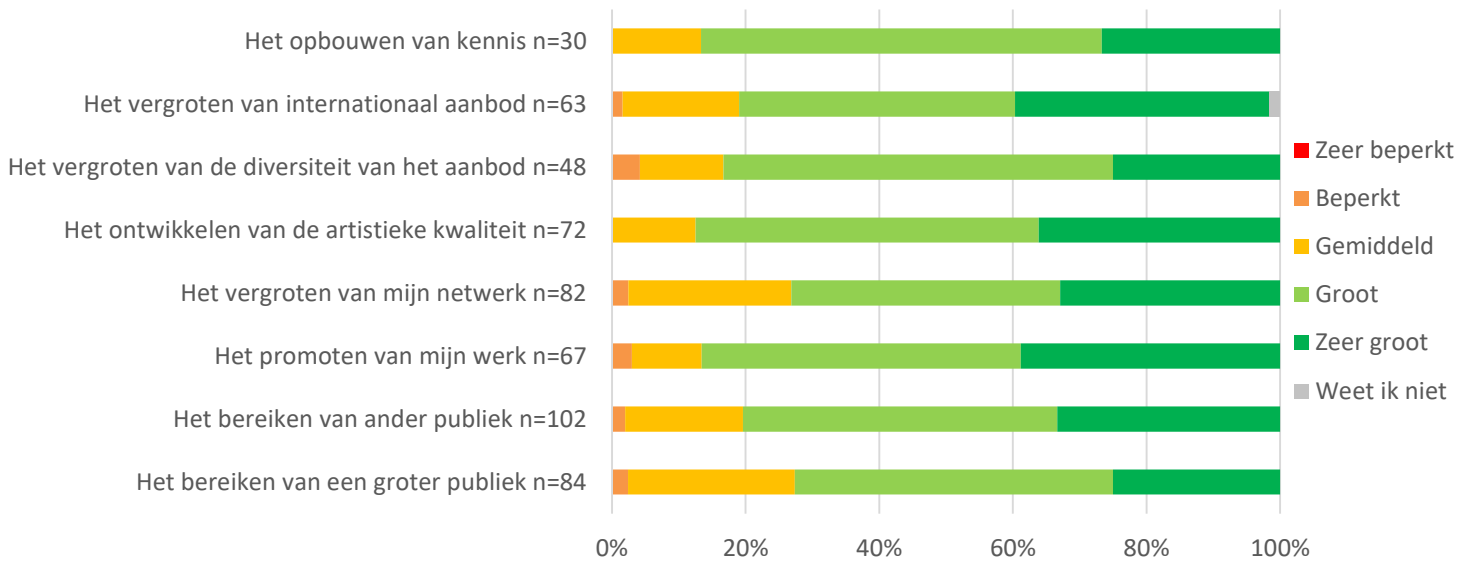
Gehonoreerde aanvragers zijn positief over de toegevoegde waarde van de internationaliseringsregeling voor het bereiken van hun doelen.

In de enquête is de respondenten gevraagd om voor elk doel dat ze hebben geselecteerd aan te geven hoe groot de toegevoegde waarde van de subsidie is voor het bereiken van dit doel.

In grafiek 3 is te zien dat de respondenten de toegevoegde waarde van de subsidie voor het bereiken van hun doelen in veel gevallen zien als 'zeer groot' of 'groot'.¹² Geen van de respondenten heeft aangegeven dat de toegevoegde waarde voor een van de doelen 'zeer beperkt' is. In de paragrafen hierna zal verder ingegaan worden op het doelbereik van de verschillende doelen van de internationaliseringsregeling. Daarbij zal specifiek ingegaan worden op de resultaten uit de grafieken 1, 2 en 3.

Omdat de doelen 'het vergroten van mijn inkomsten' en 'anders' slechts door een beperkt aantal respondenten zijn geselecteerd is het aantal respondenten dat de vraag over de toegevoegde waarde van de subsidie voor het bereiken van deze doelen heeft beantwoord laag. Deze antwoorden zijn daarom niet opgenomen in grafiek 3. De uitkomsten zijn wel vergelijkbaar met de andere doelstellingen, zes van de tien respondenten die 'vergroten van mijn inkomsten' als één van de belangrijkste doelen heeft aangemerkt, vindt de toegevoegde waarde van de subsidie voor het bereiken van dat doel (zeer) groot. Geen van deze respondenten heeft aangegeven dat de toegevoegde waarde zeer beperkt is.

¹² In de grafiek zijn de antwoorden opgenomen van gehonoreerde aanvragers van snelloket, import, uitwisseling, de grants en Nederlandse projectpartners van de grants.

Grafiek 3: Toegevoegde waarde internationaliseringsregeling voor het bereiken van doelen.

3.2. Speelmogelijkheden en zichtbaarheid

De internationaliseringsregeling draagt bij aan het vergroten van speelmogelijkheden en zichtbaarheid van de Nederlandse podiumkunstsector.

De onderdelen snelloket, uitwisseling en de grants geven Nederlandse podiumkunstinstituten de mogelijkheid om hun werk te tonen in het buitenland en dragen daarmee bij aan het vergroten van de speelmogelijkheden en zichtbaarheid van Nederlandse podiumkunsten. Uit de analyse van de aanvraaggegevens blijkt dat de gehonoreerde aanvragers van de onderdelen snelloket, grant en uitwisseling tussen januari 2013 en oktober 2016 voornemens waren om in totaal 7040 uitvoeringen te doen (snelloket 5843 voorgenomen uitvoeringen; de grants 519 voorgenomen uitvoeringen; uitwisseling 687 voorgenomen uitvoeringen).¹³ In de enquête is respondenten gevraagd hoeveel uitvoeringen met de laatst gehonoreerde subsidie zijn uitgevoerd, de antwoorden variëren van 1 of 2 keer tot meer dan 10 keer. Het bereikte publiek varieert van minder dan 50 personen tot 150.000 personen.

In de gesprekken met aanvragers en overkoepelende gesprekspartners is toegelicht hoe de onderdelen van de internationaliseringsregeling bijdragen aan het vergroten van de speelmogelijkheden en zichtbaarheid van de Nederlandse podiumkunstensector:

- Buitenlandse festivals en podia die bekend zijn met het snelloket en de grants gaan volgens gesprekspartners eerder kijken 'wat er nog meer te halen valt in Nederland', omdat ze weten dat ze Nederlandse podiumkunstenaars kunnen programmeren met behulp van een van de subsidies.
- Door in het buitenland te spelen komen buitenlandse festivals en podia en Nederlandse podiumkunstenaars met elkaar en elkaars netwerken in contact. Dat vergroot de kans op speelmogelijkheden.
- Specifiek wordt het snelloket genoemd als een zeer krachtig middel om de speelmogelijkheden te vergroten. Het snelloket vormt voor veel Nederlandse podiumkunstenaars een laagdrempelige manier om in het buitenland te kunnen spelen, omdat de aanvraagprocedure eenvoudig is en daardoor weinig tijd kost.

¹³ Er is gebruik gemaakt van het aantal voorgenomen uitvoeringen, omdat kwantitatieve gegevens over het aantal gerealiseerde uitvoeringen niet beschikbaar zijn.

Veel gehonoreerde aanvragers geven aan dat de activiteiten zonder de internationaliseringssubsidie geen doorgang gevonden zou hebben. Vooral grote producties en producties in en uit landen buiten Europa zouden zonder de internationaliseringsregeling niet mogelijk zijn.

De respondenten is in de enquête de stelling voorgelegd of ze de activiteiten waar de subsidie voor is ingezet ook zonder de subsidie hadden kunnen doen (zie grafiek 4).

- Van de respondenten die een subsidie heeft ontvangen via het sneloket geeft 86% aan dat ze de activiteiten zonder de subsidie niet hadden kunnen doen.
- Van de respondenten die een grant hebben ontvangen geeft 57% aan dat de activiteiten niet plaats hadden kunnen vinden zonder de subsidie.
- Ook voor de onderdelen uitwisseling en import geldt dat veel respondenten aangeven dat ze de activiteiten die ze met de subsidie hebben gedaan zonder de subsidie niet hadden kunnen doen (dit geldt voor alle 15 respondenten die een subsidie uitwisseling hebben ontvangen en voor 12 van de 14 respondenten die een importsubsidie hebben ontvangen).
- 36% van de respondenten die een aanvraag hebben gedaan die niet-gehonoreerd is, geeft aan dat de activiteiten die ze met de subsidie hadden willen doen toch uitgevoerd zijn. Hierin is een verschil te zien tussen niet-gehonoreerde aanvragers van verschillende deelregelingen.
 - Van de respondenten die een niet-gehonoreerde aanvraag voor het sneloket heeft gedaan geeft 44% aan dat de activiteiten toch uitgevoerd zijn. Voor uitwisseling geeft 3 van de 16 respondenten aan dat dat de activiteiten toch uitgevoerd zijn, voor import is dit 1 van de 8 respondenten, voor de grants 8 van de 16 respondenten.

Bij de vraagstelling die in de enquête is gebruikt moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van sociaal wenselijke antwoorden. Gehonoreerde aanvragers geven vaak aan dat de activiteiten zonder de subsidie geen doorgang hadden kunnen vinden, daarmee vergeleken geven niet-gehonoreerde aanvragers juist vaker aan dat de activiteiten zonder de subsidie toch doorgang hebben kunnen vinden. Deze afwijking in resultaten kan worden uitgelegd als een indicatie van sociaal wenselijkheid. Een andere uitleg is dat de gehonoreerde aanvragers mogelijk willen benadrukken dat de ontvangen subsidie voor hen zeer belangrijk is geweest en daarom aangeven dat de activiteiten zonder de subsidie helemaal geen doorgang hadden kunnen vinden.

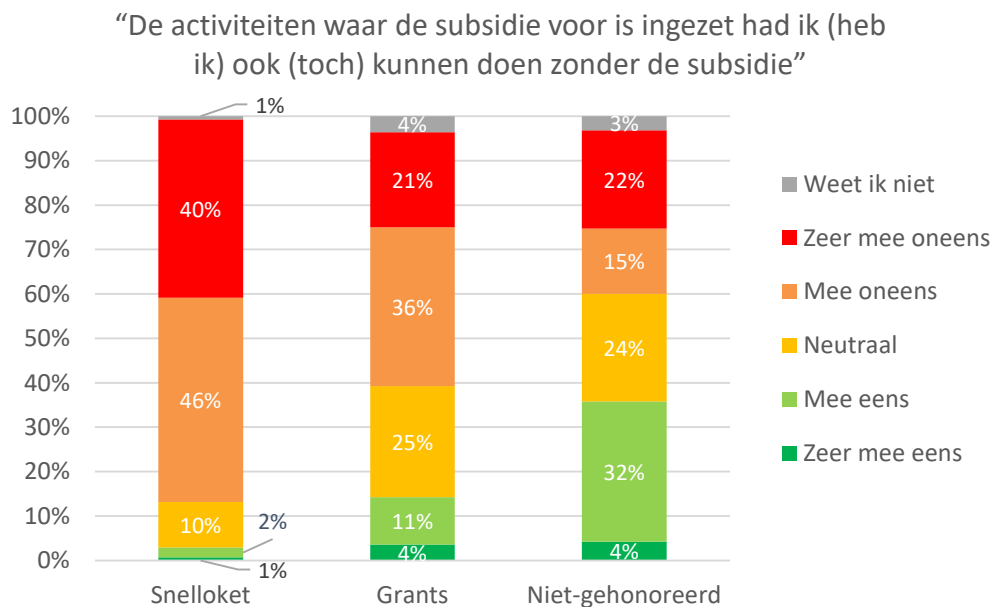
In de gesprekken is nog een andere verklaring genoemd voor het verschil in enquêteresultaten van niet-gehonoreerde en wel-gehonoreerde respondenten. Deze verklaring is dat veel podiumkunstenaars intrinsiek zeer gemotiveerd zijn. Deze motivatie is soms zo groot dat podiumkunstenaars die geen subsidie hebben ontvangen de activiteiten toch gaan uitvoeren, ook al betekent dit dat ze er geen of zeer beperkte inkomsten aan over houden.

De doorgang van activiteiten hangt dus deels af van de motivatie van de aanvrager. In de gesprekken met aanvragers is daarnaast verder ingegaan op andere factoren die bepalen of een activiteit zonder de subsidie kan plaatsvinden.

- In veel gesprekken is genoemd dat er weinig andere mogelijkheden zijn om internationale activiteiten te financieren. De schaal van de geplande activiteit speelt hierbij een rol. In het algemeen (voor de verschillende onderdelen van de regeling) geldt dat aanvragen voor verre reizen van grote gezelschappen sneller worden geannuleerd als de subsidieaanvraag niet gehonoreerd wordt. Bijvoorbeeld een groot Nederlands gezelschap dat buiten Europa een productie wil doen of een grote uitvoerder die van buiten Europa komt. De reden hiervoor is dat het dan gaat om meer reiskosten (van meerdere artiesten) én/of hogere bedragen vanwege de grote afstanden.
- Bij alle onderdelen zijn er aanvragers die aangeven dat het voor komt dat activiteiten uiteindelijk soms zonder subsidie toch doorgang vinden. Dat is in lijn met de enquêteresultaten. Bovendien wordt

aangegeven dat activiteiten soms wel door kunnen gaan, maar niet in de vorm zoals beoogd of onder minder goede voorwaarden, bijvoorbeeld doordat er geen gages aan de artiesten worden uitbetaald of doordat de uitvoering wordt gespeeld met buitenlandse artiesten in plaats van met de originele Nederlandse uitvoerders.

- In gesprekken zijn tot slot specifieke beelden over verschillende onderdelen naar voren gekomen.
 - Niet-gehonoreerde aanvragers voor import en uitwisseling hebben in de gesprekken vaker dan de aanvragers van het snelloket aangegeven dat de activiteiten na afwijzing van de subsidie niet zijn doorgegaan.
 - Voor import geldt dat het vaak gaat om een festival dat een bijzondere, risicovolle buitenlandse productie wil programmeren. Als voor deze productie geen subsidie via de internationaliseringsregeling wordt verkregen zijn er weinig alternatieve inkomstenbronnen om de uitvoerder toch te programmeren. Daarnaast staat of valt het festival niet met deze ene uitvoerder.
 - Uitwisselingsprojecten gaan vaker niet door als er geen subsidie voor is, omdat het gaat om bijzondere, ‘extra’ projecten voor makers waar geen alternatieve financieringsbronnen voor beschikbaar zijn.

Grafiek 4: Uitvoering van de voorgenomen activiteiten zonder subsidie.

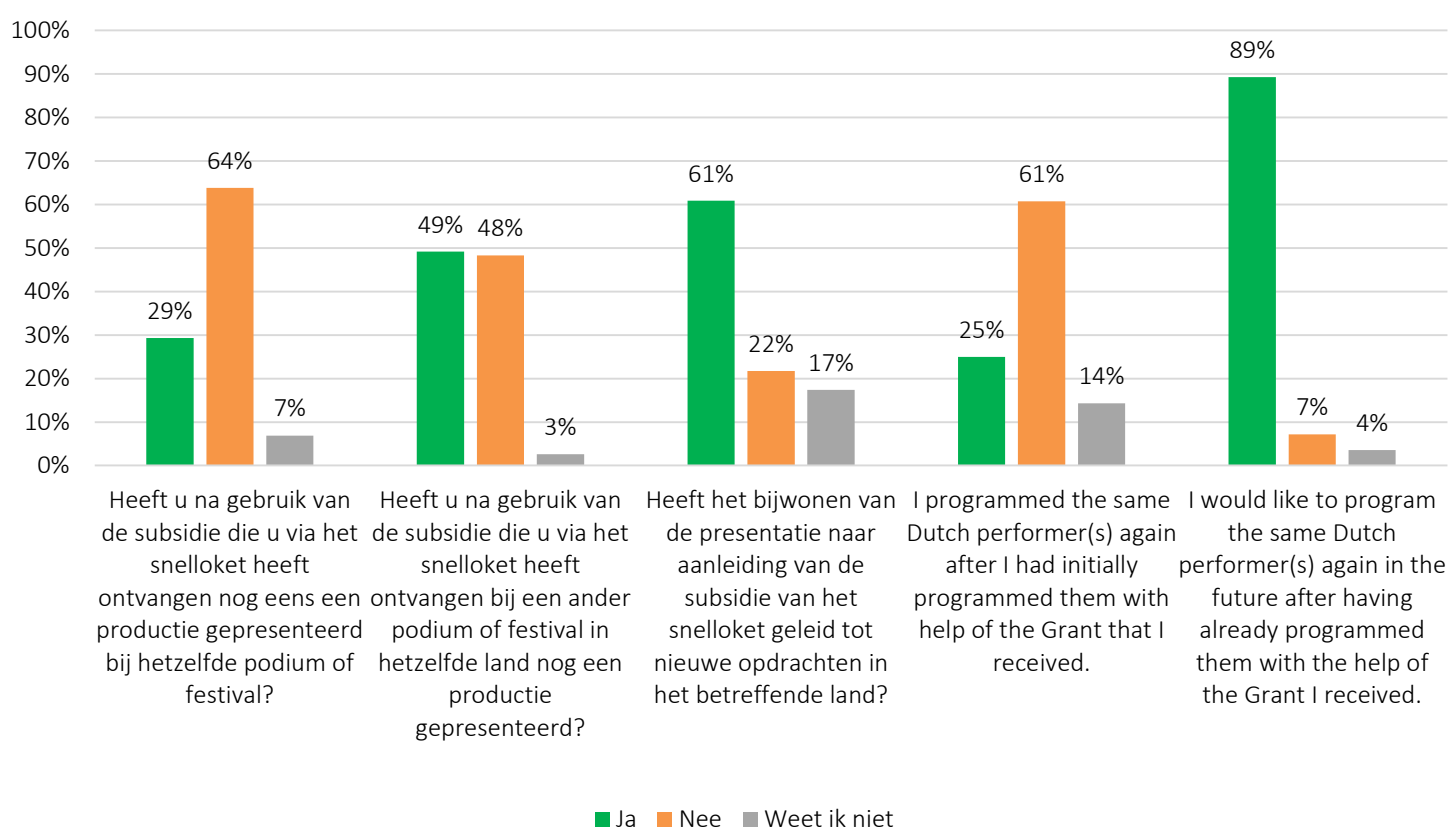
Een aanzienlijk deel van de aanvragers wordt nog eens geboekt in hetzelfde land.

De internationaliseringsregeling draagt bij aan de speelmogelijkheden in het buitenland, omdat veel uitvoerders na de activiteiten die ze met de subsidie hebben uitgevoerd nogmaals op hetzelfde podium of op een ander podium in hetzelfde land geboekt worden. Dit blijkt uit de volgende enquêteresultaten (zie ook grafiek 5):

- **Uitwisseling.** Tien van de vijftien respondenten antwoordt ‘Ja’ op de vraag ‘De subsidie via het onderdeel Uitwisseling heeft eraan bijgedragen dat ik meer activiteiten in het betreffende land heb gedaan’.
- **Snelloket.** 29% van de aanvragers van het snelloket heeft nog eens gepresenteerd bij *hetzelfde* podium of festival en 49% bij een *ander* podium of festival. Van de respondenten die via het snelloket een

uitvoering van hun eigen werk hebben bijgewoond geeft zelfs 61% aan dat de subsidie de aanleiding is geweest voor een nieuwe opdracht in het betreffende land.

Uit de enquêteresultaten van het snelloket blijkt verder dat terugkeren naar hetzelfde podium minder vaak voorkomt dan spelen op een ander podium in hetzelfde land. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat podia en festivals hun publiek een divers aanbod willen aanbieden en daarom niet twee jaar achter elkaar dezelfde uitvoerder willen programmeren. Dit verklaart ook waarom veel respondenten van de grants (89%) momenteel een uitvoerder nog niet opnieuw hebben geboekt, maar dat ze wel aangeven dat ze in de *toekomst* graag de uitvoerders die ze via de grant hebben geprogrammeerd nog eens zouden willen programmeren. Een kanttekening bij onderstaande enquêteresultaten is dat het nogmaals boeken op een podium of in hetzelfde land niet altijd een automatisch gevolg hoeft te zijn van de ontvangen subsidie. De enquêteresultaten geven geen inzicht in de precieze redenen waarom een uitvoerder nogmaals op een podium of in een land heeft gespeeld.

Grafiek 5: Vervolgopdrachten na internationaliseringssubsidie.

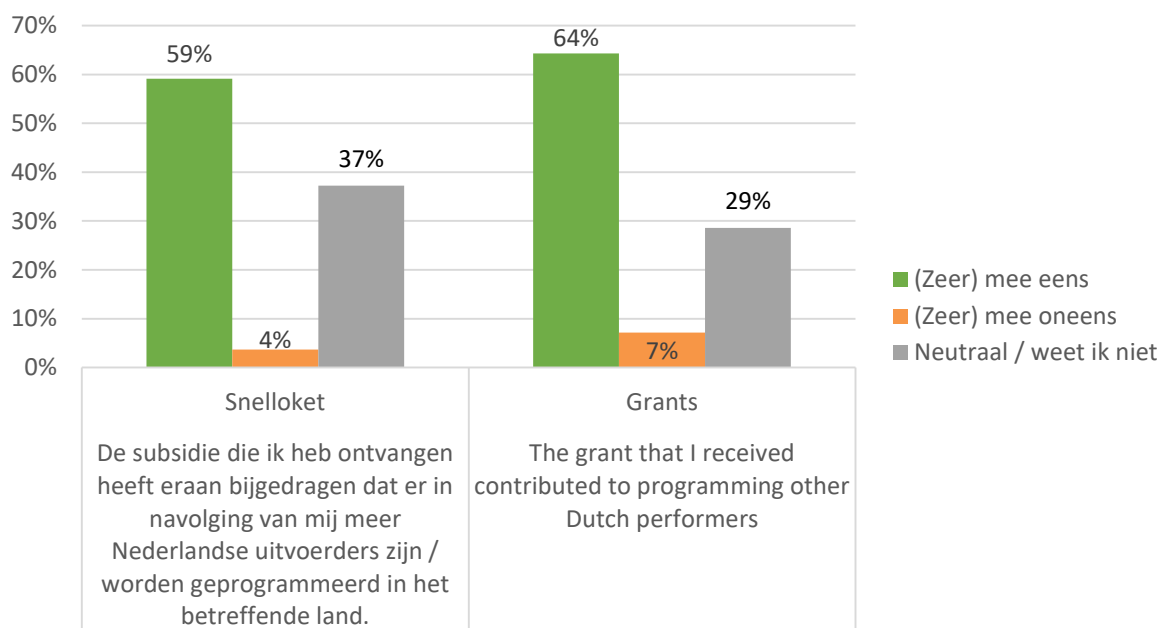
Daarnaast draagt de internationaliseringsregeling eraan bij dat buitenlandse podia en festivals interesse krijgen in andere Nederlandse uitvoerders.

Uit de enquêteresultaten en de gesprekken blijkt dat er sprake is van een spin-off effect: de internationaliseringsregeling draagt bij aan de zichtbaarheid en speelmogelijkheden van Nederlandse uitvoerders die niet via de internationaliseringsregeling naar het buitenland zijn gegaan (zie grafiek 6). 59% van de gehonoreerde aanvragers van het snelloket geeft aan dat de subsidie eraan heeft bijgedragen dat meer Nederlandse uitvoerders zijn / worden geprogrammeerd in het buitenland. Ook de aanvragers van de grants geven in 64% van de gevallen aan dat ze dankzij de grant andere Nederlandse uitvoerders hebben geprogrammeerd. In de gesprekken worden de volgende redenen voor dit spin-off effect genoemd:

- Buitenlandse podia en festivals die een Nederlandse uitvoerder hebben geprogrammeerd middels de grants, krijgen interesse in andere Nederlandse uitvoerders, omdat ze weten dat ze voor deze uitvoerders een subsidie kunnen aanvragen.
- Daarnaast kunnen bekende Nederlandse uitvoerders ('grote namen'), andere gezelschappen in hun slipstream meenemen. Dat kan doordat een buitenlands podium of festival een Nederlandse randprogrammering wil neerzetten of doordat de 'grote namen' bij buitenlandse podia en festivals interesse kweken in andere Nederlandse uitvoerders.

Gesprekspartners noemen wel dat de bijdrage van de internationaliseringsregeling aan de interesse van buitenlandse podia in andere Nederlandse uitvoerder niet overschat moet worden. Hiervoor worden twee redenen genoemd:

- Het 'slipstreameffect' vindt niet zomaar plaats, de Nederlandse gezelschappen moeten hiervoor vaak actief aandacht vragen voor andere Nederlandse uitvoerders. Sommige uitvoerders geven in de gesprekken aan dat het niet hun verantwoordelijkheid is om als ambassadeur voor andere Nederlandse gezelschappen op te treden, in die gevallen treedt het slipstreameffect dus minder snel op.
- Uiteindelijk programmeert het buitenlandse festival of podium een uitvoerder om de artistieke kwaliteit en niet omdat het een Nederlandse uitvoerder is. 'Dutch' is geen standaard kwaliteitskeurmerk. Daarnaast geldt dat er niet altijd aandacht is voor het feit dat een gezelschap uit Nederland komt, dit wordt nog versterkt wanneer een Nederlands gezelschap werk van een buitenlandse maker uitvoert.

Grafiek 6: Spin-off van de internationaliseringssubsidie.

3.3. Kwaliteit en innovatie

De internationaliseringsregeling draagt bij aan het stimuleren van kwaliteit en innovatie.

Uit de enquête blijkt dat het doel 'ontwikkelen van artistieke kwaliteit' met name belangrijk wordt gevonden door aanvragers van uitwisseling, import en de grants (60% van de aanvragers van uitwisseling, 57% van de aanvragers van import en 68% van de aanvragers van de grants heeft dit doel geselecteerd). Voor aanvragers

van het snelloket en voor projectpartners van buitenlandse podia of festival die een grant hebben aangevraagd is het ontwikkelen van artistieke kwaliteit minder vaak een expliciet doel (24% van de aanvragers van het snelloket en 21% Nederlandse projectpartners heeft dit doel geselecteerd). Van de respondenten voor wie het ontwikkelen van artistieke kwaliteit een belangrijk doel was geeft 88% aan dat de bijdrage van de internationaliseringsregeling aan dit doel 'groot' of 'zeer groot' is.

Uit gesprekken blijkt dat artistieke kwaliteit door aanvragers verschillend opgevat wordt. Voor podia en festivals gaat het om het programmeren van een aanbod van hoge artistieke kwaliteit, dat mogelijk gemaakt wordt doordat er bijzonder, risicovol buitenlands aanbod geprogrammeerd kan worden. Voor makers gaat het om het verhogen van de eigen artistieke kwaliteit van hun werk.

Het beeld dat de internationaliseringsregeling bijdraagt aan het stimuleren van artistieke kwaliteit van de programmering wordt in gesprekken nader toegelicht. Podia en festivals geven aan dat ze met de internationaliseringsregeling 'bijzonder, risicovol en innovatief aanbod' aan hun programmering kunnen toevoegen. Het verhogen van artistieke kwaliteit van makers gebeurt doordat podiumkunstenaars in aanraking komen met nieuwe ideeën en technieken, doordat ze het werk kunnen spiegelen aan een ander publiek en doordat ze in Nederland buitenlands werk kunnen bekijken. Ook het aangaan van een culturele dialoog met een buitenlandse partner en het samen iets maken draagt volgens gesprekspartners bij aan de ontwikkeling van zowel de Nederlandse als de buitenlandse podiumkunstenaar.

Tot slot blijkt uit de gesprekken dat het verhogen van artistieke kwaliteit middels de internationaliseringsregeling in mindere mate speelt voor gezelschappen binnen genres die in vergelijking tot het buitenland al heel ver ontwikkeld zijn. Deze gezelschappen kunnen minder leren van buitenlandse makers, omdat ze zelf koplopers in hun genre zijn. Een voorbeeld dat wordt genoemd is kamermuziek.

3.4. Het opbouwen van duurzame contacten met buitenlandse partners

Het opbouwen van een internationaal netwerk en duurzame contacten is vaak geen expliciet doel voor aanvragers van de internationaliseringsregeling.

Uit de enquête en de gesprekken komt naar voren dat het vergroten van het internationale netwerk voor aanvragers van de internationaliseringsregeling vaak geen expliciet doel is. Van de aanvragers van import en grant geeft respectievelijk geen of een klein aantal respondenten (11%) aan dat het vergroten van het netwerk een belangrijk doel van de internationaliseringsregeling is. De aanvragers van het snelloket en uitwisseling en de projectpartners van de grant geven vaker aan dat het vergroten van het netwerk een belangrijk doel van de internationaliseringsregeling is (47% van de aanvragers van het snelloket, 27% van de aanvragers van uitwisseling en 53% van de Nederlandse projectpartners van de grants).

In de gesprekken noemen veel aanvragers dat het opbouwen van een internationaal netwerk en duurzame contacten een minder belangrijk doel van de internationaliseringsregeling is. Deze uitkomst is opvallend, omdat in paragraaf 3.2 wel is geconstateerd dat makers na uitvoeringen contact onderhouden met buitenlandse podia, regelmatig resulterend in nieuwe speelbeurten. In de gesprekken wordt een aantal verklaringen gegeven waarom het vergroten van het netwerk voor veel aanvragers een minder belangrijk doel van de internationaliseringsregeling is, en waarom duurzame contacten niet altijd tot stand komen:

- Veel aanvragers geven aan dat ze al een aanzienlijk internationaal netwerk hebben. Vooral podia en festivals maken vaak deel uit van internationale gremia. Dit verklaart waarom vooral de aanvragers van

subsidie voor de grants of de importregeling ‘het vergroten van mijn netwerk’ in de enquête zelden als belangrijk doel hebben geselecteerd. De aanvragers van subsidie voor de grants en import zijn immers podia en festivals.

- Het opbouwen van een netwerk of het aangaan van duurzame contacten is geen criterium in aanvragen voor de internationaliseringsregeling. Voor sommige aanvragers is dit een reden dat ze dit aspect minder op hun netvlies hebben.
- In de gesprekken is verder ingegaan op de mogelijkheid om ‘duurzame’ contacten op te bouwen. Volgens sommige gesprekspartners is dat lastig omdat de internationaliseringsregeling is gericht op projecten en niet op langdurige samenwerking. De internationaliseringsregeling draagt bij aan het mogelijk maken van een aantal uitvoeringen in het buitenland, maar de internationaliseringsregeling stimuleert geen langdurige samenwerking waarmee duurzame contacten tot stand kunnen komen.

Relevant om op te merken is dat de meeste gesprekspartners die constateren dat de internationaliseringsregeling vaak geen directe bijdrage levert aan het vergroten van het netwerk hier niet kritisch op zijn.

De internationaliseringsregeling wordt in de praktijk wel gebruikt voor netwerkvorming.

Hoewel het vergroten van het netwerk dus voor veel aanvragers geen expliciet doel is vindt netwerkvorming in de praktijk wel plaats. Uit de gesprekken blijkt dat de internationaliseringsregeling bijdraagt aan de bestendiging en uitbreiding van het netwerk, ook voor podiumkunstenaars die dit niet als doel van de aanvraag formuleren. Zo geven in de enquête 14 van de 15 respondenten die een subsidie voor het onderdeel uitwisseling ontvangen hebben aan dat ze contact hebben gehouden met hun buitenlandse samenwerkingspartner. Ook van de projectpartners van de grants geven 16 van de 19 respondenten aan dat ze nog contact hebben met hun buitenlandse samenwerkingspartner.

Uit de gesprekken blijkt voorts dat de rol van de internationaliseringsregeling bij het bestendigen of versterken van het netwerk afhankelijk is van de fase van de ontwikkeling en de kenmerken van de aanvrager.

- Vooral voor beginnende Nederlandse makers draagt de internationaliseringsregeling bij aan het vergroten van het internationale netwerk. Mede dankzij de internationaliseringsregeling krijgen deze makers de kans om op een buitenlands podium of festival te spelen, waar vervolgens ook programmeurs en andere professionals aanwezig zijn.
- Makers geven aan dat het snelloket bijdraagt aan het vergroten van het netwerk doordat het podium of festival dat ze uitnodigt ook meedenkt over twee andere mogelijke speelplekken voor de uitvoerder, zodat deze aan de vereisten van het snelloket kan voldoen.
- Voor gevestigde makers die in bepaalde landen al een uitgebreid netwerk hebben draagt de internationaliseringsregeling bij aan het opbouwen van een netwerk in landen waar ze juist nog niet of minder bekend zijn en draagt de regeling bij aan het bestendigen van contacten die ze al hebben.

3.5. Meer inkomsten / nieuwe afzetmarkt

De bijdrage van de internationaliseringsregeling aan het vergroten van de inkomsten en nieuwe afzetmarkten is slechts relevant voor een klein deel van de aanvragers.

Uit zowel de enquête als uit de gesprekken blijkt dat ‘het vergroten van mijn inkomsten’ geen belangrijk doel is voor de meeste aanvragers. Geen van de respondenten die een grant of uitwisseling heeft ontvangen heeft dit doel in de enquête geselecteerd. Voor de respondenten die een subsidie hebben ontvangen via de andere onderdelen geldt dat een enkele keer het doel ‘vergroten van mijn inkomsten’ is geselecteerd in de enquête

(door 6% van de aanvragers van het snelloket, 7% van de aanvragers van import en 5% van de Nederlandse projectpartners van de grants).

Ook in de gesprekken wordt het vergroten van inkomsten door weinig aanvragers genoemd als doel om naar het buitenland te gaan. Wel noemen gesprekspartners als reden om in het buitenland te spelen dat er in Nederland weinig speelplekken zijn. In die zin is het vergroten van inkomsten wel een motivatie, omdat de afzetmarkt in Nederland voor deze makers te klein is. In de gesprekken zijn een aantal genres genoemd waarvoor in meerdere mate geldt dat het aantal speelplekken in Nederland beperkt is, namelijk jazz en improvisatiemuziek en straattheater. In de gesprekken wordt daarnaast genoemd dat het buitenland voor makers in het topsegment geld oplevert. Presentatie in het buitenland is voor dat segment ook belangrijk om internationale investeerders aan te trekken.

Het Fonds Podiumkunsten hoopt dat de internationaliseringsregeling bijdraagt aan het duurzaam programmeren van aanvragers in de toekomst, zodat aanvragers uiteindelijk zonder subsidie kunnen optreden in een land waar ze een aantal keer hebben opgetreden met behulp van de internationaliseringsregeling. Zowel aanvragers als overkoepelende gesprekspartners noemen echter dat in veel gevallen geldt dat het ook na een aantal optredens niet mogelijk is om zonder subsidie in een land te spelen. Dit geldt bijvoorbeeld sterk voor de discipline jazz en improvisatie. Er zijn uitzonderingen, bijvoorbeeld in de popmuziek, waarbij het sommige uitvoerders wel is gelukt om op termijn zonder subsidie te spelen.

3.6. Bijzonder aanbod uit het buitenland in Nederland

De importregeling draagt bij aan presentatie van bijzonder buitenlands aanbod in Nederland. Interpretaties over de term 'bijzonder aanbod' en het doel van de regeling verschillen.

De doelstelling 'bijdragen aan bijzonder aanbod uit het buitenland in Nederland' wordt binnen de internationaliseringsregeling alleen ingevuld met het onderdeel import. De doelstelling van de importregeling zoals geformuleerd door het Fonds Podiumkunsten is om bij te dragen aan de diversiteit van het aanbod op de Nederlandse podia en om Nederlands publiek kennis te laten maken met bijzonder aanbod uit het buitenland.

Uit de enquête en de gesprekken blijkt dat de internationaliseringsregeling bijdraagt aan dit doel. Veel respondenten die een importsubsidie hebben ontvangen selecteren in de enquête als belangrijke doelen van de subsidie 'het vergroten van internationaal aanbod' en 'het vergroten van de diversiteit van het aanbod'. Van de respondenten die deze doelen als belangrijk hebben geselecteerd geeft 76% aan dat de bijdrage van de internationaliseringsregeling aan het vergroten van het internationale aanbod 'groot' of 'zeer groot' is. Voor het vergroten van de diversiteit van het aanbod geeft 81% van de respondenten aan dat de bijdrage 'groot' of 'zeer groot' is (zie grafiek 3).

Ook uit de gesprekken blijkt dat veel Nederlandse festivals en podia van mening zijn dat de internationaliseringsregeling het mogelijk maakt om bijzonder buitenlands aanbod in Nederland te programmeren. De interpretatie over wat 'bijzonder' aanbod is, verschilt echter. Genoemde interpretaties zijn:

- Risicovol aanbod waarvoor lastig een inschatting van het publieksbereik gemaakt kan worden.
- Een groot gezelschap van buiten Europa.
- Projecten met muzikanten uit verschillende landen.
- Projecten die state-of-the-art uit het buitenland binnen een bepaald genre tonen.

Ook blijkt uit de gesprekken dat aanvragers en overkoepelende gesprekspartners verschillende interpretaties hebben van het doel van de import van buitenlandse podiumkunsten naar Nederland. Sommige Nederlandse

aanvragers zijn van mening dat het doel van import is om het Nederlandse publiek iets nieuws te laten zien. Andere Nederlandse aanvragers benadrukken juist dat het doel van import is om Nederlandse professionals te laten leren van buitenlandse uitvoerders. Enkele gesprekspartners noemen dat het doel van import is om buitenlandse gezelschappen in Nederland de kans te geven om een markt tot stand te brengen. Uit de toelichting op de regeling door het Fonds Podiumkunsten blijkt dat de genoemde interpretaties binnen de regeling kunnen passen. In de toelichting op de internationaliseringsregeling staat: 'Subsidie kan worden aangevraagd voor het tonen van bijzonder buitenlands aanbod. Het moet gaan om aanbod dat niet (vaak) in Nederland te zien is en dat iets wezenlijks toevoegt aan wat op de Nederlandse podia reeds te zien is'. In gesprekken met het Fonds Podiumkunsten is naar voren gekomen dat het Fonds Podiumkunsten beide varianten mogelijk wil maken (ofwel aanbod dat niet (vaak) in Nederland te zien is ofwel aanbod dat iets wezenlijks toevoegt aan wat op de Nederlandse podia reeds te zien is).

Hoewel gesprekspartners verschillende interpretaties hebben van het doel van de importregeling, leidt dit in de praktijk niet tot problemen. Wij constateren wel dat de interpretatie van het doel invloed heeft op de keuze voor het type randprogrammering of promotie dat het podium of festival opzet. Aanvragers die het beeld hebben dat het doel is om het Nederlandse publiek iets nieuws te laten zien, organiseren activiteiten die in dat licht interessant zijn, zoals nagesprekken tussen maker en publiek. Bij aanvragers die het beeld hebben dat het doel is om professionals met elkaar in aanraking te laten komen, leeft het belang van dergelijke activiteiten minder en denkt men eerder na over de vraag of voldoende Nederlandse professionals op de hoogte zijn van de aanwezigheid van buitenlandse professionals.

4. Verdeling van de subsidie

In dit hoofdstuk behandelen we de verdeling van de subsidie. In paragraaf 4.1 staan we stil bij de landen waar de activiteiten waar de internationaliseringregeling voor aangevraagd wordt plaatsvinden. In paragraaf 4.2 gaan we in op het type aanvragers dat een subsidie ontvangt.

4.1. Landen

De uitvoeringen van de gehonoreerde aanvragen vinden in iets meer dan de helft van de gevallen plaats in focuslanden. Aanvragers kiezen een land niet omdat het een focusland is.

Het beleidskader 2013-2016 van het Internationaal Cultuurbeleid richt zich op internationalisering in veertien landen: Duitsland, België (Vlaanderen), Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Italië, Spanje, Brazilië, Turkije, Rusland, China, India, Zuid-Afrika, Indonesië en Japan.¹⁴ Een aanvraag voor de internationaliseringsregeling wordt door een adviescommissie beoordeeld, hierbij wordt op een aantal criteria punten gegeven. Aan de hand daarvan wordt bepaald welke aanvragen gehonoreerd worden. Een aanvraag voor de internationaliseringsregeling van / naar een van deze focuslanden levert bij alle onderdelen, behalve het snelloket, extra punten op.

Uit de aanvraaggegevens uit 2013-2016 blijkt dat er activiteiten voorgenomen zijn in meer dan 80 verschillende landen. Op basis van een analyse van de aanvraaggegevens presenteren we in onderstaande tabel 1 de percentages van betrokkenheid van focuslanden bij gehonoreerde aanvragen en bij niet-gehonoreerde aanvragen¹⁵. Daarin valt het volgende op:

- Voor de deelregelingen waarvoor geldt dat een hogere score wordt behaald met een focusland (uitwisseling, import, grants) geldt dat het percentage focuslanden in de gehonoreerde aanvragen hoger is dan het percentage focuslanden in de niet-gehonoreerde aanvragen. Bij het snelloket wordt in de beoordeling niet meegewogen of een aanvraag betrekking heeft op een focusland en daar is het percentage focuslanden in de gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen gelijk. Hoewel wij niet hebben onderzocht op welke gronden individuele aanvragen zijn gehonoreerd of afgewezen lijkt het criterium dus effectief te zijn.
- Hoewel een aanvrager voor het snelloket geen extra punten kan verdienen door de activiteiten in een focusland te laten plaatsvinden, lijkt dit geen invloed te hebben op de landenkeuze van de aanvrager. Het percentage focuslanden in de aanvragen voor het snelloket is zelfs hoger dan het percentage focuslanden in de aanvragen voor de Grants (waar wél wordt meegewogen of de activiteiten in het focusland plaatsvinden).

¹⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/beleidsnota-s/2011/06/10/meer-dan-kwaliteit-een-nieuwe-visie-op-cultuurbeleid/bijl-a-nieuwe-visie-cultuurbeleid.pdf>.

¹⁵ De percentages betreffen de landen die zijn opgenomen in de aanvragen. Een aanvraag kan betrekking hebben op meerdere landen.

	Snelloket	Uitwisseling	Import	Grants
Percentage focuslanden gehonoreerde aanvragen	51%	66%	58%	54%
Percentage focuslanden niet-gehonoreerde aanvragen	51%	51%	48%	40%
Percentage focuslanden gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen	51%	55%	53%	46%

Tabel 1: Percentage focuslanden bij gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen per deelregeling

Het beeld uit de kwantitatieve gegevens dat de focuslanden voor aanvragers niet leidend zijn wordt bevestigd in de enquête en de gesprekken. Respondenten konden in de enquête aangeven of en zo ja in welke (andere) landen ze actief zouden willen zijn. Antwoorden maken inzichtelijk dat er aanvragers zijn die actief willen zijn in andere landen dan die in het huidige beleidskader prioriteit hebben: 'landen in Europa', 'Azië', 'Canada', 'Overal', 'Australië', 'Mexico'.

Uit gesprekken met aanvragers blijkt dat aanvragers zich weinig bewust zijn van het beleid rondom focuslanden. Bovendien geven ze aan dat aan een keuze voor een land artistieke overwegingen ten grondslag moeten liggen.

Overkoepelende partijen wijzen in gesprekken juist wel op de focuslanden vanuit het idee dat de internationaliseringsregeling moet aansluiten bij het Internationaal Cultuurbeleid. Bij de beleidsministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en van Buitenlandse Zaken bestaat bijvoorbeeld het beeld dat het Fonds Podiumkunsten de vuistregel 75% / 25% (focusland / niet-focusland) zou moeten aanhouden. Zowel het Fonds Podiumkunsten als de beleidsministeries merken op dat de fondsen nauw betrokken waren bij de selectie van focuslanden en dat die selectie aansloot bij de landen waar toch al de meeste speelbeurten plaats vonden. Er kan dus niet worden vastgesteld dat het Internationaal Cultuurbeleid er toe heeft geleid dat ruim de helft van de gehonoreerde aanvragen plaatsvindt in focuslanden.

4.2. Type aanvragers

In verschillende fasen van ontwikkeling kan een aanvraag worden gedaan voor de internationaliseringsregeling.

Aanvragers die in aanmerking willen komen voor een subsidie verkeren in verschillende fasen van ontwikkeling. Er zijn onder de aanvragers 'bewezen talenten / gezelschappen', waaronder grote namen als Caro Emerald en Wouter Hamel en gezelschappen als Toneelgroep Amsterdam, evenals aanvragers die zich nog niet hebben bewezen. Een meerderheid van de gesproken aanvragers is van mening dat de internationaliseringsregeling aan aanvragers in verschillende fasen van ontwikkeling ten goede moet komen. Gesprekspartners geven aan dat niet moet worden onderschat dat binnen sommige genres, zoals jazz/improvisatie, ook bewezen talenten nog afhankelijk zijn van subsidie, omdat in die genres ook voor deze groep weinig geld is. Daarnaast wordt aangegeven dat bewezen talenten de subsidie willen gebruiken om markten te veroveren waarop ze hun talent nog niet bewezen hebben. Subsidie zou volgens verschillende gesprekspartners moeten worden verstrekt als sprake is van een doorbraak, bijvoorbeeld in termen van het veroveren van een nieuwe regio. Voor de ene aanvrager is sprake van een doorbraak als kan worden gespeeld in een buurland, voor een andere aanvrager is er sprake van een doorbraak als er in Azië gespeeld kan worden. Een dergelijke benadering vraagt maatwerk, omdat het Fonds Podiumkunsten bij elke aanvrager moet beoordelen of er sprake is van een doorbraak.

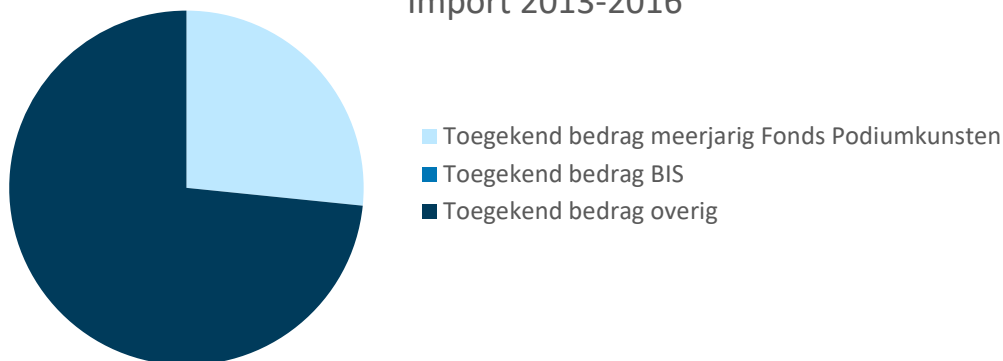
Uit een analyse van de aanvraaggegevens blijkt daarnaast dat zich onder de gehonoreerde aanvragers, gezelschappen bevinden die meerjarig gesubsidieerd worden via de Basisinfrastructuur of via het Fonds Podiumkunsten. De meerjarige gesubsidieerde instellingen binnen het onderdeel uitwisseling ontvingen €190.439. De meerjarige gesubsidieerde instellingen binnen het onderdeel import ontvingen €255.744. De meerjarige gesubsidieerde instellingen binnen het onderdeel snelloket ontvingen €396.567. Hierbij is van belang om op te merken dat het totale budget van het snelloket groter is dan de totale budgetten voor uitwisseling en import. In onderstaande taartdiagrammen wordt daarom de *verhouding* tussen de toegekende bedragen aan meerjarig gesubsidieerde instellingen en het totale toegekende bedrag aan overige instellingen inzichtelijk gemaakt.

Snelloket 2013-2016

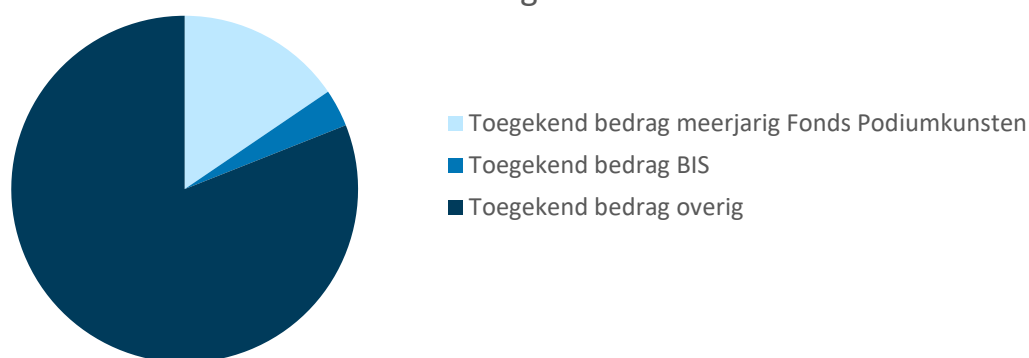
Grafiek 7: Verhouding toegekende bedragen snelloket meerjarig, BIS en overig.

Import 2013-2016

Grafiek 8: Verhouding toegekende bedragen uitwisseling meerjarig, BIS en overig.

Uitwisseling 2013-2016

Grafiek 9: Verhouding toegekende bedragen snelloket meerjarig, BIS en overig.

Enkele gesprekspartners vinden het – in de context van schaarse middelen - vreemd dat meerjarig gesubsidieerde instellingen ook via de internationaliseringsregeling worden gesubsidieerd, omdat ze via de meerjarige subsidie al budget voor internationalisering krijgen. Deze gesprekspartners zijn van mening dat - zolang het budget overvraagd wordt - aanvragers met weinig slagkracht om internationaal zichtbaar te zijn de voorkeur moeten krijgen boven aanvragers die al bekender zijn in het buitenland. In Vlaanderen worden bijvoorbeeld meerjarig gesubsidieerde instellingen uitgesloten van deelname aan de regeling die instellingen ondersteunt bij internationalisering.¹⁶

Gesprekspartners zijn unaniem over het idee dat voor een overvraagd onderdeel als het snelloket de 'kaasschaafmethode' geen goede oplossing is. De kaasschaafmethode zou impliceren dat elke aanvrager minder subsidie krijgt, waardoor meer aanvragers gesubsidieerd kunnen worden. Aanvragers vragen daarentegen om 'scherpe' keuzes van het Fonds Podiumkunsten indien het budget ontoereikend is.¹⁷

¹⁶ <http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/projectsubsidie-nieuw-kunstendecreet>.

¹⁷ Vlak voor de afronding van deze evaluatie heeft het Fonds Podiumkunsten een wijziging aangebracht in de internationaliseringsregeling, die inhoudt dat de subsidie niet wordt verstrekt aan aanvragers die reeds een instellingssubsidie van de ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ontvangen (de BIS-instellingen). Zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2016-70582.html>.

5. Observaties per deelregeling

In dit hoofdstuk worden de feiten en percepties op het niveau van de deelregelingen behandeld. Eerst zal in paragraaf 5.1. ingegaan worden op onderwerpen die voor meerdere of alle deelregelingen gelden. Daarna zullen in de paragrafen 5.2, 5.3, 5.4 en 5.5 de feiten en percepties per deelregeling gepresenteerd worden. Voor de feiten is gebruik gemaakt van de aanvraag- en verantwoordingsinformatie van het Fonds Podiumkunsten.

5.1. Algemene percepties niveau deelregelingen

In de gesprekken zijn op twee onderwerpen percepties genoemd op het niveau van de deelregelingen, die voor meerdere of alle deelregelingen gelden.

Behandeltermijn. De termijn van 13 weken waarin de aanvragen voor import, uitwisseling en de grants worden beoordeeld is genoemd als aandachtspunt. Voordat een aanvraag wordt ingediend bij het Fonds Podiumkunsten maakt een aanvrager afspraken met de wederpartij (gezelschappen, podia of festivals). Meerdere gesprekspartners geven aan dat het lastig is dat de wederpartij behoefte heeft aan commitment, terwijl de aanvragers pas toezeggingen kan doen op het moment dat het subsidiebesluit bekend is. Als de aanvraag uiteindelijk niet gehonoreerd wordt liggen er soms al wel afspraken vast of is er weinig ruimte om een alternatief te zoeken. In sommige gevallen wordt de samenwerking om die reden alsnog doorgezet, maar ontstaat er een financieel lastige situatie voor de aanvrager. Gesprekspartners geven aan dat ze het om die reden prettig vinden om zo snel mogelijk uitsluitsel te krijgen over toekenning van de subsidie.

Vergoeding. Sommige aanvragers noemen dat ze graag zelf een keuze zouden willen maken waar ze de subsidie voor inzetten. In sommige situaties zijn de reiskosten vrij laag, maar vormen bijvoorbeeld verblijfkosten de barrière voor een optreden in het buitenland. Die aanvragers zouden het prettig vinden als er meer ruimte is om de subsidie ook voor dat type kosten in te zetten.

5.2. Snelloket

Feiten

Doelstelling

Het bestuur verstrekt subsidies voor projecten waarbij podiumkunstuitingen uit Nederland in het buitenland worden gepresenteerd om bij te dragen aan het opbouwen en bereiken van een publiek voor Nederlandse podiumkunstuitingen.

Voor wie?

Groepen, performers, componisten, toneelschrijvers, librettisten of choreografen, een stichting, vereniging of BV die als vertegenwoordiger van de groep of performer optreedt (impresariaten, management). Podia en festivals worden niet als vertegenwoordiger beschouwd.

Vereisten

1. Subsidie voor het geven van voorstellingen of concerten kan worden verstrekt als er sprake is van een serie van minimaal 3 voorstellingen of concerten die:
 - a. aaneengesloten plaatsvinden;
 - b. zijn bevestigd door de betreffende buitenlandse podia of festivals; en
 - c. plaatsvinden op podia of festivals die een relevante programmering verzorgen gezien de context waarbinnen zij functioneren.
2. Subsidie voor het bijwonen van een of meer voorstellingen of concerten kan worden verstrekt als de componist, toneelschrijver, librettist of choreograaf waarop de aanvraag betrekking heeft:
 - a. door een buitenlandse organisatie is uitgenodigd een uitvoering bij te wonen van een of meer werken die door hem zijn geschapen op een moment dat voor het moment van de aanvraag ligt; en
 - b. een lezing of workshop zal geven dan wel er anderszins sprake is van aanvullende activiteiten waarvoor zijn aanwezigheid vereist is.
3. Het bestuur kan subsidie weigeren:
 - a. als de aanvrager desgevraagd niet aannemelijk kan maken dat er sprake is van een tekort;
 - b. als voor de groep, performer of het individu waarop de aanvraag betrekking heeft reeds tweemaal eerder in een kalenderjaar een subsidie als bedoeld in deze paragraaf is verstrekt;
 - c. als reeds eerder voor de betreffende activiteit subsidie is aangevraagd in het kader van een van de andere paragrafen van deze regeling;
 - d. als er onvoldoende sprake is van een reeks logisch samenhangende voorstellingen of concerten;
 - e. als er onvoldoende ontwikkeling is ten opzichte van een eerder door het fonds ondersteunde aanvraag.¹⁸

Ingediende en toegekende aanvragen

Voor het uitvoeren van voorstellingen of concerten geldt een maximum van €5.000 binnen Europa en €7.500 voor voorstellingen of concerten buiten Europa. Een subsidie voor het bijwonen van een of meer voorstellingen of concerten heeft een maximum van €2.500. In tabel 2 is een overzicht opgenomen van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de toegekende bedragen. Het beschikbare budget voor het snelloket was in alle genoemde jaren uitgeput, daarom was het tegen het einde van het jaar niet meer mogelijk een aanvraag te doen voor het snelloket. In 2013 zijn er iets minder aanvragen gedaan waardoor het percentage uitgekeerd bedrag van het aangevraagde bedrag hoger ligt.

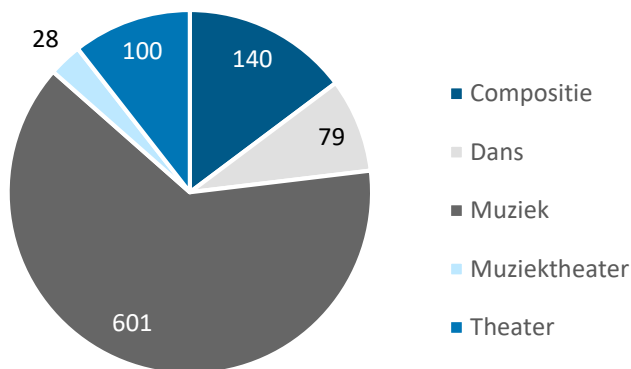
¹⁸ Vlak voor de afronding van deze evaluatie is een vereiste toegevoegd: Subsidie wordt niet verstrekt aan aanvragers die reeds een instellingssubsidie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ontvangen.

	2013	2014	2015
Aantal ingediende aanvragen	315	356	356
Aantal toegekende aanvragen	248	241	253
Aangevraagd bedrag	€ 1.232.026,90	€ 1.434.939,00	€ 1.432.776,00
Uitgekeerd bedrag	€ 924.634,00	€ 925.548,00	€ 927.888,59
Percentage uitgekeerd bedrag van aangevraagd bedrag	75%	65%	65%
Gemiddeld toegekend bedrag	€ 3.985,49	€ 4.150,44	€ 3.802,82
Laagst toegekend bedrag	€ 107,00	€ 168,00	€ 132,00
Hoogst toegekende bedrag	€ 7.500,00	€ 7.500,00	€ 7.500,00

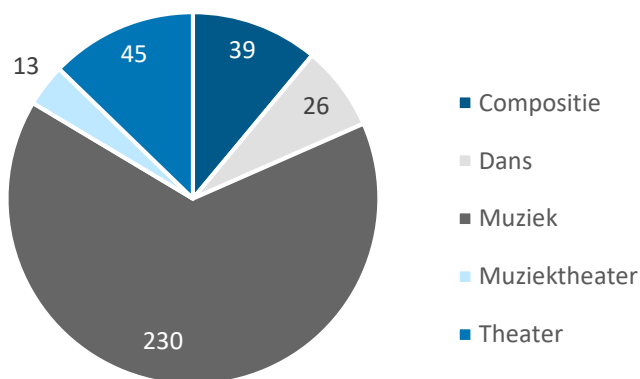
Tabel 2: Cijfers snelloket.

Spreiding over disciplines

In de grafieken 10 en 11 is de spreiding van de toegekende en de niet-toegekende aanvragen over disciplines opgenomen. De spreiding is vergelijkbaar voor de toegekende en niet-toegekende aanvragen. De meeste aanvragen zijn gedaan in de discipline muziek (63% van de toegekende aanvragen en 65% van de niet-toegekende aanvragen). Van de aanvragen in de discipline muziek betreft 48% het genre popmuziek.

Grafiek 10: Spreiding over disciplines aantallen toegekende aanvragen snelloket 2013-2015.

Grafiek 11: Spreiding over disciplines aantallen niet-toegekende aanvragen snelloket 2013-2015

Percepties

Er is bij de aanvragers en overkoepelende gesprekspartners veel enthousiasme over het snelloket. Met name de eenvoud van de aanvraagprocedure wordt genoemd als positief.

Veel aanvragers geven wel aan behoefte te hebben aan versoepeling van de '10 in 18 regel'. Dit betreft het vereiste dat een groep of performer in een periode van achttien maanden voorafgaand aan de aanvraag minimaal tien voorstellingen of concerten gegeven moet hebben op podia of festivals in Nederland die in de disciplines of genres waarbinnen zij opereren een relevante programmering verzorgen. Voor sommige genres geldt dat er in Nederland weinig podia zijn die volgens het Fonds Podiumkunsten gelden als 'relevante speelplekken' en die bovendien een kleine doelgroep kennen waardoor de Nederlandse markt snel verzadigd is. Genres waarvoor dit geldt zijn bijvoorbeeld jazz, hedendaagse muziek en straattheater. Voor deze genres geldt dus dat het erg lastig is om aan de 10 in 18 regel te voldoen. Hierdoor ontstaat bij aanvragers het beeld dat het Fonds Podiumkunsten met name 'populaire makers' ondersteunt, die eenvoudig aan dit vereiste kunnen voldoen. Volgens deze aanvragers is het juist de rol van het Fonds Podiumkunsten om de makers te ondersteunen die kwalitatief hoogstaand aanbod maken waar geen commerciële markt voor is. Volgens gesprekspartners is dat extra belangrijk in een context waarin podia 'veiliger' zijn gaan programmeren in de afgelopen jaren, waardoor deze genres nog meer moeite hebben om aan speelbeurten te komen.

Ook geldt dat steeds meer makers op een vroeg moment in hun carrière internationaal georiënteerd zijn. Volgens gesprekspartners geldt dat makers in mindere mate het pad volgen van 1) het maken van een product, 2) het spelen van het product in Nederland en 3) het spelen van het product in het buitenland. Ook blijven voorstellingen tegenwoordig langer in het repertoire. Als gevolg hiervan kan het voorkomen dat een Nederlandse artiest meer speelbeurten heeft in het buitenland dan in Nederland en daardoor de '10 in 18 regel' niet haalt. Hoewel een artiest dan dus al in het buitenland actief is, kan het alsnog belangrijk zijn om een beroep te kunnen doen op de internationaliseringsregeling, bijvoorbeeld voor een voorstelling in een ver land met hoge reiskosten. Een optie die door aanvragers wordt aangedragen is om buitenlandse uitvoeringen te laten meetellen bij het toetsen of aan de '10 in 18 regel' is voldaan. Specifiek voor het genre pop is door een gesprekspartner genoemd dat 'momentum' heel belangrijk is: als een act met een internationale potentie wordt opgepikt door buitenlandse programmeurs is het van belang om gebruik te maken van dit momentum door zo snel mogelijk in het buitenland op te treden. De '10 in 18 regel' werkt hierbij soms beperkend.

Enkele gesprekspartners hebben opgemerkt dat het budget van het snelloket steeds eerder in het jaar uitgeput raakt. Deze gesprekspartners geven aan de vervroegde uitputting ongewenst te vinden. Door de budgetuitputting loont het niet om een aanvraag aan het einde van het jaar te doen. Er zijn geen indicaties van specifieke genres of type producties die alleen / vooral in de laatste maanden van het jaar een aanvraag doen.

Naast de '10 in 18 regel' noemen aanvragers de volgende punten:

- Voor het snelloket geldt dat een aanvraag niet eerder dan vier maanden voor de eerste voorstelling of het eerste concert mag worden ingediend. Sommige aanvragers geven aan dat ze graag eerder zouden willen kunnen aanvragen, omdat ze graag afspraken willen kunnen maken met het podium of festival dat hen uitgenodigd heeft.
- Een deel van de gesprekspartners geeft aan dat het voor de eenvoud van de regeling prettig is dat er geen uitgebreide toets op artistieke kwaliteit wordt gedaan en dat het Fonds Podiumkunsten hiervoor kijkt naar het aantal speelbeurten op relevante podia. Anderzijds zijn er ook gesprekspartners die juist aangeven dat het Fonds Podiumkunsten periodiek zou kunnen kijken of de 'juiste' uitvoerders met behulp van het snelloket naar het buitenland gaan. Daarbij merken wij op dat over de vraag wat de 'juiste' uitvoerders de beelden verschillen (zie paragraaf 4.2).

5.3. Import

Feiten

Doelstelling

De regeling Buitenlandse programmering in Nederland beoogt het stimuleren van de internationale kwaliteit en diversiteit in de podiumkunsten in Nederland en de bijdrage aan het opbouwen en bereiken van publiek hiervoor.

Voor wie?

Nederlandse podia en festivals.

Wat wordt gesubsidieerd?

Reis- en transportkosten.

Vereisten

1. Als de aanvrager reeds subsidie ontvangt van het Fonds Podiumkunsten op basis van de Deelregeling programmeringssubsidies dient de aanvrager aan te tonen dat voorstellingen of concerten waarvoor subsidie wordt aangevraagd zich onderscheiden van zijn reguliere programmering.
2. Subsidie wordt niet verstrekt als de eerste openbare activiteit waarvoor het subsidie (mede) is bestemd plaatsvindt binnen vier maanden na de uiterste indiendatum.¹⁹

Beoordeling

Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- a) artistieke kwaliteit;
- b) ondernemerschap;
- c) bijdrage aan het Internationaal Cultuurbeleid;
- d) bijdrage aan de pluriformiteit van het podiumkunstenaanbod in Nederland.

Ingediende en toegekende aanvragen

Het Fonds Podiumkunsten hanteert één budget voor import, de grants en uitwisseling en de aanvragen voor import, de grants en uitwisseling worden beoordeeld door één adviescommissie van het Fonds Podiumkunsten. In tabel 3 is een overzicht opgenomen van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de toegekende bedragen

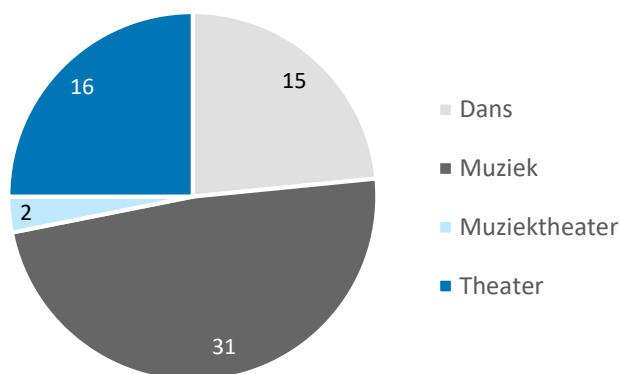
¹⁹ Vlak voor de afronding van deze evaluatie is een vereiste toegevoegd: Subsidie wordt niet verstrekt aan aanvragers die reeds een instellingssubsidie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ontvangen.

	2013	2014	2015
Aantal ingediende aanvragen	28	31	45
Aantal toegekende aanvragen	17	16	18
Aangevraagd bedrag	€ 689.664,00	€ 566.676,00	€ 837.379,00
Uitgekeerd bedrag	€ 241.157,00	€ 209.991,00	€ 333.854,00
Percentage uitgekeerd bedrag van aangevraagde bedrag	35%	37%	40%
Gemiddeld toegekend bedrag	€ 14.185,71	€ 13.124,44	€ 18.547,44
Laagst toegekend bedrag	€ 2.100,00	€ 2.973,00	€ 4.920,00
Hoogst toegekende bedrag	€ 39.120,00	€ 23.771,00	€ 44.325,00

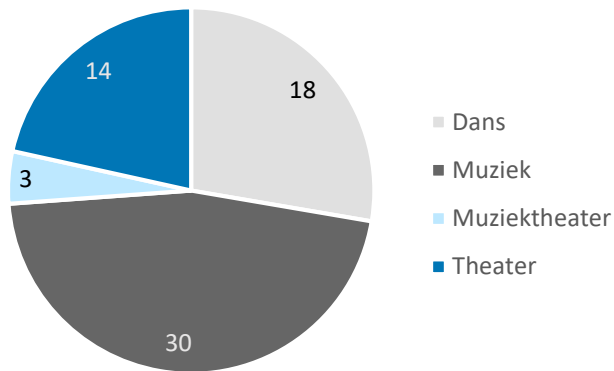
Tabel 3: Overzicht van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de hoogte van de subsidie.

Spreiding over disciplines

In de grafieken 12 en 13 is de spreiding van de gehonoreerde en de niet-gehonoreerde aanvragen over disciplines opgenomen. De spreiding is vergelijkbaar voor de toegekende en niet-toegekende aanvragen. Het grootste aandeel van de aanvragen betreft de discipline muziek (48% van de toegekende aanvragen en 46% van de niet-toegekende aanvragen). Er zijn slechts enkele aanvragen gedaan voor muziektheater.

Grafiek 12: Spreiding over disciplines toegekende aanvragen import 2013-2015.

Grafiek 13: Spreiding over disciplines niet-toegekende aanvragen import 2013-2015.

Percepties

De meeste Nederlandse podia en festivals zijn positief over de importregeling. De regeling maakt het mogelijk om risicovol, bijzonder aanbod in Nederland te tonen. In paragraaf 3.6 zijn reeds percepties opgenomen over de verschillende interpretaties van de term 'bijzonder aanbod' en het doel van de regeling. Verder noemen aanvragers op een paar punten mogelijkheden voor verbetering van de importsubsidie:

- Enkele podia en festivals geven aan dat ze het goed zouden vinden als buitenlandse uitvoerders die via de importregeling in Nederland geprogrammeerd worden een tournee zouden doen langs meerdere podia en festivals. Hiermee zijn de kosten voor het naar Nederland halen van de uitvoerder lager en kan de buitenlandse uitvoerder meer publiek bereiken. Festivals en podia noemen verschillende redenen waarom dit soort tournees nu weinig plaatsvinden:
 - Sommige festivals zijn niet op de hoogte dat het binnen de huidige importregeling al mogelijk is om een aanvraag te doen voor een tournee (waarbij een podium of festival als hoofdaanvrager fungeert).
 - Andere aanvragers zijn wel op de hoogte van de mogelijkheid, maar zijn van mening dat het Fonds Podiumkunsten meer zou kunnen doen om tournees te stimuleren.
 - Sommige aanvragers geven aan dat het voor festivals heel belangrijk is om uniek te zijn, omdat hier naar wordt gekeken bij de beoordeling van andere subsidieaanvragen bij het Fonds Podiumkunsten. Daardoor is het voor festivals niet opportuun om een tournee te organiseren waarbij dezelfde uitvoerder op verschillende festivals staat. Anderzijds is door overkoepelende gesprekspartners genoemd dat festivals zelf juist veel belang hechten aan uniciteit en daardoor minder geneigd zijn om een tournee te organiseren. Festivals willen bijvoorbeeld graag een première op hun festival laten zien.
- Enkele Nederlandse festivals en podia hebben aangegeven dat wanneer het gaat om een laag bedrag (omdat de reiskosten van het buitenlandse gezelschap beperkt zijn), de inspanningen voor het doen van een aanvraag niet opwegen tegen de baten. Dit heeft volgens gesprekspartners ook te maken met het ontbreken van infrastructuur bij podia op het gebied van fondsenwerving.

5.4. Uitwisseling

Feiten

Doelstelling

Het bestuur verstrekt subsidies voor projecten die bijdragen aan de internationalisering van de podiumkunsten in Nederland door het bewerkstelligen van kennisopbouw, -overdracht of -uitwisseling.

Voor wie?

Nederlandse producerende instellingen ((muziek)theatergroep, ensemble of dansgroep), Nederlandse festivals en podia.

Wat wordt gesubsidieerd?

Voor subsidiering komen de volgende kosten in aanmerking: personeelskosten; voorbereiding en uitvoeringskosten; kosten voor marketing en publiciteit; bureau en huisvestingskosten (dit zijn de kosten die ook in aanmerking komen bij de productiesubsidie van het Fonds Podiumkunsten). Het Fonds Podiumkunsten gaat ervan uit dat er ook andere inkomstenbronnen zijn en financiert slechts een deel van het tekort op de projectbegroting. Dat wil zeggen dat het Fonds Podiumkunsten een bijdrage levert in het tekort.

Vereisten

1. Als subsidie wordt aangevraagd ten behoeve van de activiteiten van een of meer groepen of performers, dan dienen die minimaal twee jaar actief zijn en meerdere producties te hebben voortgebracht.
2. Subsidie is alleen mogelijk voor zover de resultaten daarvan direct of indirect ten goede komen aan de podiumkunstpraktijk in Nederland. Daarvan is geen sprake als het gaat om het in opdracht van een buitenlandse partner verrichten van artistieke werkzaamheden in het buitenland.
3. Subsidie wordt niet verstrekt als de eerste openbare activiteit waarvoor het subsidie (mede) is bestemd plaatsvindt binnen 4 maanden na de uiterste indiendatum.
4. Subsidie wordt niet verstrekt als het gevraagde subsidie niet in een redelijke verhouding staat tot het aantal te realiseren activiteiten of de te behalen eigen inkomsten. Hiervan is in elk geval sprake als niet minimaal 20% van de subsidiabele kosten worden gedekt door eigen inkomsten.²⁰

Beoordelingscriteria

Aanvragen worden beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- a) artistieke kwaliteit;
- b) ondernemerschap;
- c) bijdrage aan het Internationaal Cultuurbeleid;
- d) relevantie voor de podiumkunstpraktijk in Nederland.

Ingediende en toegekende aanvragen

Het Fonds Podiumkunsten hanteert één budget voor import, de grants en uitwisseling. De aanvragen voor import, de grants en uitwisseling worden beoordeeld door één adviescommissie van het Fonds Podiumkunsten. In tabel 4 is een overzicht opgenomen van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de toegekende bedragen. In vergelijking met de andere onderdelen van de internationaliseringsregeling is het percentage uitgekeerd bedrag van het aangevraagde bedrag het laagst.

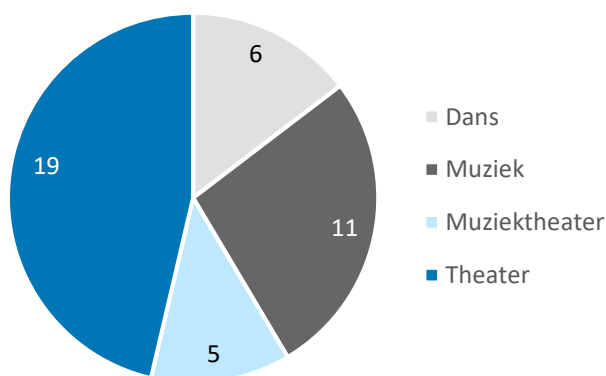
²⁰ Vlak voor de afronding van deze evaluatie is een vereiste toegevoegd: Subsidie wordt niet verstrekt aan aanvragers die reeds een instellingssubsidie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ontvangen.

	2013	2014	2015
Aantal ingediende aanvragen	30	40	57
Aantal toegekende aanvragen	12	11	14
Aangevraagd bedrag	€ 661.655,00	€ 1.130.216,00	€ 1.712.118,00
Uitgekeerd bedrag	€ 191.400,00	€ 215.372,00	€ 464.409,00
Percentage uitgekeerd bedrag van aangevraagde bedrag	29%	19%	27%
Gemiddeld toegekend bedrag	€ 17.400,00	€ 23.930,22	€ 35.723,77
Laagst toegekend bedrag	€ 8.000,00	€ 6.000,00	€ 17.000,00
Hoogst toegekende bedrag	€ 45.600,00	€ 45.000,00	€ 75.000,00

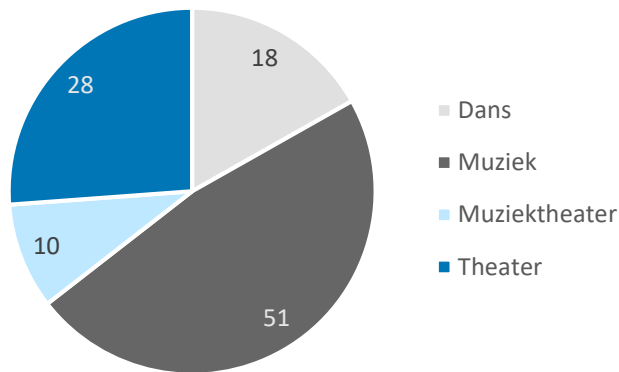
Tabel 4: Overzicht van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de hoogte van de subsidie.

Spreiding over disciplines

In de grafieken 14 en 15 is de spreiding van de toegekende en de niet-toegekende aanvragen over disciplines opgenomen. De spreiding voor de toegekende aanvragen wijkt af van de spreiding van de niet-toegekende aanvragen. Het grootste aandeel van de toegekende aanvragen betreft de discipline theater (46%), het grootste aandeel van de niet-toegekende aanvragen betreft de discipline muziek (48%). Er zijn slechts enkele aanvragen gedaan voor muziektheater.

Grafiek 14: Spreiding over disciplines toegekende aanvragen uitwisseling 2013-2016.

Grafiek 15: Spreiding over disciplines niet-toegekende aanvragen uitwisseling 2013-2016.

Percepties

De meeste aanvragers geven in de enquête aan dat ze met de uitwisselingssubsidie uitvoeringen of concerten hebben gegeven (13 van de 15 respondenten). 8 van de 15 respondenten geeft aan dat ze (ook) workshops, masterclasses of lezingen hebben georganiseerd met behulp van de uitwisselingssubsidie. Uit de gesprekken blijkt dat er onder aanvragers onduidelijkheid is over de invulling van de regeling. Aanvragers weten niet precies waar ze de regeling voor kunnen aanvragen en weten niet in welke vorm het Fonds Podiumkunsten de kennisuitwisseling het liefst ziet plaatsvinden. De meeste aanvragers zouden een subsidie voor uitwisseling willen gebruiken voor een coproductie waarbij samenwerking en gelijkwaardigheid centraal staan. Zowel gesprekspartners als het Fonds Podiumkunsten geven aan dat een coproductie in de vorm van een buitenlands podium dat een Nederlands gezelschap betaalt om een uitvoering te maken en te spelen niet onder uitwisseling valt.

Sommige aanvragers hebben het beeld dat het totale budget dat het Fonds Podiumkunsten beschikbaar heeft voor uitwisseling beperkt is en dat om die reden de kans dat een aanvraag voor een uitwisselingssubsidie gehonoreerd wordt klein is. In werkelijkheid zijn er mogelijkheden om te schuiven in de hoogte van het budget, omdat dit budget gecombineerd is met de budgetten voor import en de grants.

Tot slot geven sommige gesprekspartners aan dat de gelijkwaardigheid die vereist is voor uitwisselingsprojecten te rigide gehanteerd wordt. Interessante projecten kunnen bijvoorbeeld geen doorgang vinden omdat de buitenlandse partij niet voldoende financiering beschikbaar heeft. Hoewel het Fonds Podiumkunsten hier in de praktijk rekening mee houdt, bestaat het beeld dat dit een punt is waarop de subsidie kan worden afgewezen.

5.5. De grants

Feiten

Doelstelling

Het bestuur verstrekt subsidies voor projecten waarbij podiumkunstuitingen uit Nederland in het buitenland worden gepresenteerd om bij te dragen aan het opbouwen en bereiken van een publiek voor Nederlandse podiumkunstuitingen.

Voor wie?

Een buiten Nederland gevestigd podium of festival dat een substantieel aandeel internationale programmering heeft.

Wat wordt gesubsidieerd?

Reis- en transportkosten. Eventueel kan een bijdrage in de kosten van de randprogrammering worden verstrekt, voor zover daarvan sprake is.

Vereisten

1. Subsidie kan worden verstrekt als de aanvraag betrekking heeft op voorstellingen of concerten van podiumkunstenaars die primair vanuit Nederland werken en de betreffende activiteiten ook in Nederland zijn of zullen worden gepresenteerd.
2. Subsidie wordt niet verstrekt als de eerste uitvoering waarvoor het subsidie (mede) is bestemd plaatsvindt binnen vier maanden na de uiterste indiendatum.

Ingediende en toegekende aanvragen

Het Fonds Podiumkunsten hanteert één budget voor import, de grants en uitwisseling. De aanvragen voor import, de grants en uitwisseling worden beoordeeld door één adviescommissie van het Fonds Podiumkunsten. In tabel 5 is een overzicht opgenomen van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de hoogte van de subsidie.

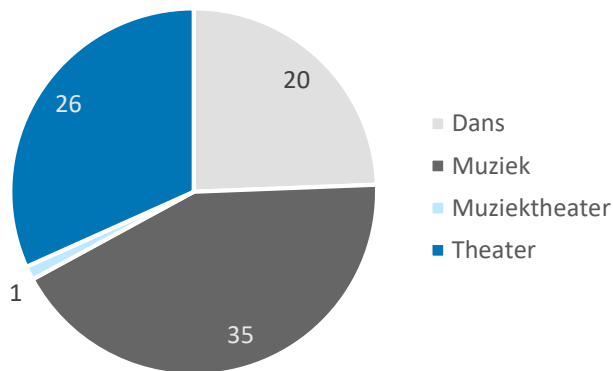
Een aandachtspunt bij de gegevens is dat in de loop van 2013 een wijziging heeft plaatsgevonden in de regeling. De subsidies Nederlandse voorstellingen of concerten in het buitenland, Gebundelde presentaties in het buitenland en Reguliere presentaties (tournee) in het buitenland zijn omgevormd naar de regeling Grants for Dutch presentations abroad. De aantallen en bedragen zijn daarom voor de grants in 2013 veel lager en niet goed te vergelijken met de cijfers uit 2014 en 2015.

	2013	2014	2015
Aantal ingediende aanvragen	10	63	70
Aantal toegekende aanvragen	6	28	35
Aangevraagd bedrag	€ 118.195,00	€ 1.009.562,00	€ 1.061.085,00
Uitgekeerd bedrag	€ 70.271,00	€ 340.386,00	€ 373.480,00
Percentage uitgekeerd bedrag van aangevraagde bedrag	59%	34%	35%
Gemiddeld toegekend bedrag	€ 14.054,20	€ 13.091,77	€ 10.670,86
Laagst toegekend bedrag	€ 1.662,00	€ 584,00	€ 900,00
Hoogst toegekende bedrag	€ 24.082,00	€ 40.462,00	€ 35.870,00

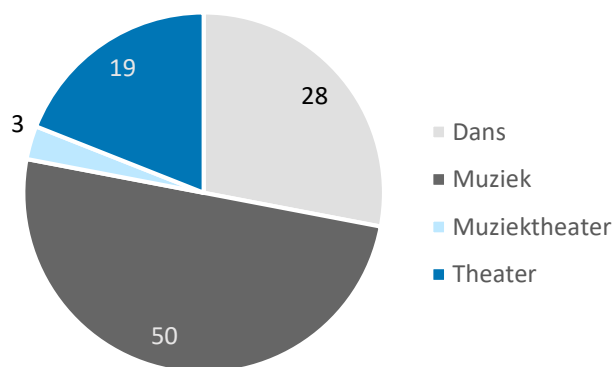
Tabel 5: Overzicht van het aantal aanvragen, de aangevraagde en uitgekeerde bedragen en de hoogte van de subsidie.

Spreiding over disciplines

In de grafieken 16 en 17 is de spreiding van de toegekende en de niet-toegekende aanvragen over disciplines opgenomen. De spreiding van de toegekende aanvragen wijkt iets af van de spreiding van de niet-toegekende aanvragen. Voor de toegekende aanvragen is het aandeel muziek kleiner (43% van de toegekende aanvragen en 50% van de niet-toegekende aanvragen) en het aandeel theater juist groter (32% van de toegekende aanvragen en 19% van de niet-toegekende aanvragen). Er zijn slechts enkele aanvragen gedaan voor muziektheater.

Grafiek 16: Spreiding over disciplines toegekende aanvragen de grants 2013-2015.

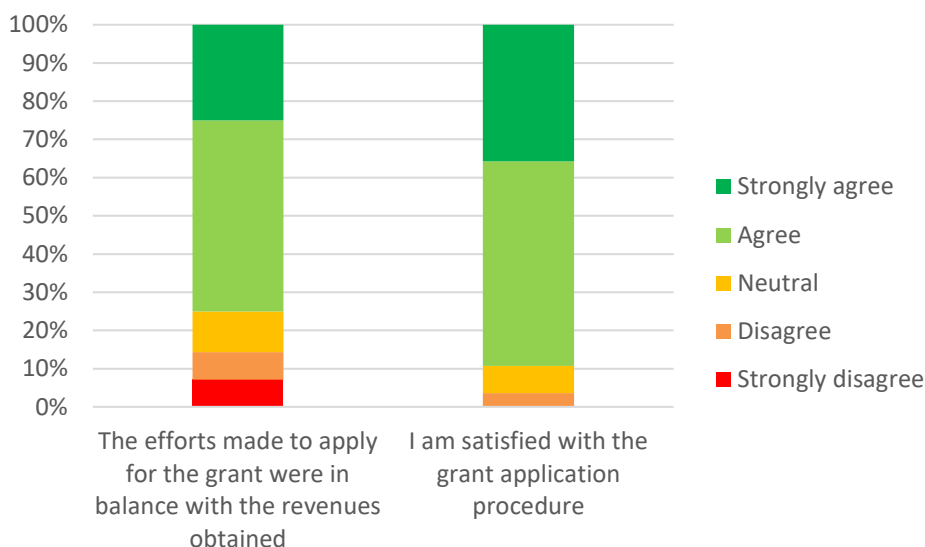

Grafiek 17: Spreiding over disciplines niet-toegekende aanvragen de grants 2013-2015.

Percepties

In de loop van 2013 zijn de subsidiemogelijkheden voor internationale presentaties op enkele vlakken aangepast. De subsidies voor gebundelde internationale presentaties in het buitenland zijn omgevormd naar de regeling Grants for Dutch presentations abroad. Dit betekent dat buitenlandse festivals en podia die Nederlandse podiumkunstenaars uitnodigen de subsidie nu zelf aanvragen. Voorheen werd de aanvraag door de Nederlandse podiumkunstenaar zelf ingediend. Om deze reden is in deze evaluatie expliciet aandacht besteed aan het functioneren van de aanvraagprocedure van de grants.

Uit de enquête blijkt dat van de buitenlandse podia en festivals die een grant hebben ontvangen 75% van mening is dat de inspanningen voor het aanvragen van een grant opwegen tegen de baten. Daarnaast is 90% tevreden over de aanvraagprocedure voor de grants (zie grafiek 18).

Grafiek 18: Aanvraagprocedure voor de grants.

In de gesprekken met buitenlandse podia en festivals en met Nederlandse podiumkustenaars die geprogrammeerd zijn via een grant (de Nederlandse projectpartners) is het beeld uit de enquête bevestigd.

Buitenlandse podia en festivals:

- Nederlandse artiesten zijn over het algemeen niet erg bekend in het buitenland. De buitenlandse festivals en podia geven aan dat als een buitenlands festival of podium de Nederlandse podiumkunsten ontdekt, zij onder de indruk zijn van het grote aanbod van modern en innovatieve werken in Nederland.
- De meeste buitenlandse festivals en podia geven in de gesprekken aan dat ze zonder de grant geen Nederlandse artiesten hadden kunnen programmeren, omdat ze daar onvoldoende budget voor gehad zouden hebben.
- De buitenlandse podia en festivals zijn positief over het feit dat het buitenlandse podium of festival de aanvraag doet (dit geldt ook voor het merendeel van de Nederlandse projectpartners). Zo geeft een buitenlands podium aan dat podia en festivals beter geëquipeerd zijn om een aanvraag te schrijven dan een klein of jong gezelschap (dat hier vaak de mankracht niet voor heeft).
- Veel buitenlandse festivals en podia zijn zeer te spreken over de samenwerking met het Fonds Podiumkunsten. Ze vinden de aanvraagprocedure redelijk simpel en ondervinden geen noemenswaardige problemen met de procedure. Het feit dat de grant bestaat en het feit dat zij goede ervaringen hebben gehad met de Fonds Podiumkunsten was voor vele buitenlandse festivals en podia een reden om in de toekomst meer Nederlandse artiesten uit te nodigen.

Nederlandse projectpartners en andere Nederlandse partijen:

- Het merendeel van de Nederlandse gesprekspartners is positief over de verschuiving van de indiening van de aanvraag naar de buitenlandse podia en festival, omdat het Fonds Podiumkunsten niet langer meer hoeft in te schatten of een gezelschap in het buitenland interessant zal worden gevonden, maar dat deze afweging nu bij de programmeur van het buitenlandse podium of festival ligt.
- Sommige Nederlandse projectpartners zijn positief over de verschuiving, maar kritisch op het feit dat het soms voorkomt dat de Nederlandse projectpartner niet door het buitenlandse podium of festival is ingelicht dat er een aanvraag gedaan wordt. De Nederlandse projectpartner is dan in de veronderstelling dat de programmering van het aanbod op andere wijze gefinancierd zou worden. Hierdoor heeft de Nederlandse projectpartner geen invloed op de aanvraag van een subsidie ten behoeve van een uitvoering en kan het voorkomen dat buiten medeweten van de projectpartners om subsidie is aangevraagd. Sommige Nederlandse projectpartners hebben behoefte aan meer grip op de

aanvraag van het buitenlandse podium, om het aantal aanvragen bij het Fonds Podiumkunsten waarin zij genoemd worden in de hand te houden en om voorkeuren uit te spreken over de speelplek waarvan zij denken dat het aanvragen van subsidie de grootste meerwaarde heeft. Een van de gesprekspartners heeft aangegeven graag de mogelijkheid te hebben om een brief toe te kunnen voegen als 'oplegger' bij de aanvraag door het buitenlandse podium of festival.

- Andere Nederlandse projectpartners zijn kritisch over de verschuiving en de huidige aanvraagprocedure, omdat deze onnodige bureaucratie oplevert. Dit omdat volgens deze aanvragers de aanvraag in sommige gevallen alsnog door de Nederlandse projectpartner ingevuld moet worden. Er zijn voorbeelden genoemd van Nederlandse projectpartners die de inlogcode krijgen van het buitenlandse podium om zelf de aanvraag te doen. Hiermee zijn Nederlandse projectpartners veel tijd kwijt aan (hulp bij) aanvragen.
- Tot slot zijn enkele Nederlandse projectpartners kritisch op andere (aspecten van) de grant.
 - De grants maken het volgens sommige projectpartners lastiger om een tournee te doen in verschillende landen. Dit vergt nu veel inzet van de buitenlandse podia zelf, terwijl de Nederlandse uitvoerder dit in de oude regeling zelf kon organiseren.
 - Vooral podia hebben volgens gesprekspartners soms geen prikkel om een aanvraag te doen, omdat zij met uitkoopsommen werken en de reiskosten sowieso niet zouden vergoeden. Festivals vergoeden vaker de reiskosten en hebben daarmee meer motivatie om een subsidie aan te vragen die de reiskosten vergoedt.
 - Tot slot is in de gesprekken met aanvragers en overkoepelende partijen genoemd dat de grant bij veel buitenlandse podia en festivals niet bekend is. Doordat er in Nederland niet één kennispunt is over podiumkunsten en subsidies zijn buitenlandse podia en festivals voor kennis over de grant afhankelijk van contacten bij ambassades of Nederlandse podiumkunstenaren waarmee ze al in contact zijn.

6. Verband import, export, uitwisseling

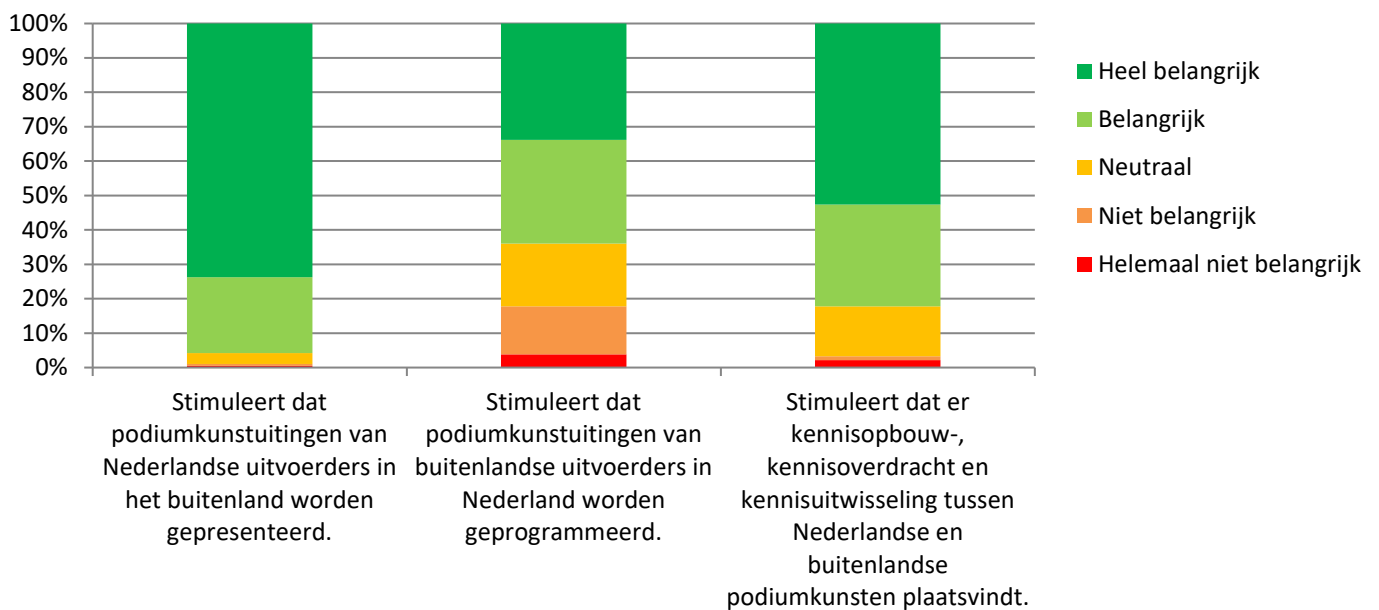
Dit hoofdstuk betreft het verband tussen export, import en uitwisseling. Eerst gaan we in op de percepties van respondenten en gesprekspartners over de ondersteuning van export, import en uitwisseling. Daarna staan we stil bij de verdeling van de internationaliseringsregeling.

De meerderheid van de respondenten vindt de ondersteuning van zowel export, import als uitwisseling belangrijk. Relatief blijft het belang van import iets achter bij het belang van export en uitwisseling.

In de enquête is gevraagd of respondenten het belangrijk vinden dat het Fonds Podiumkunsten import, export of uitwisseling stimuleert (zie grafiek 19). Respondenten konden aangeven hoe belangrijk ze het vinden dat het Fonds Podiumkunsten import, export en uitwisseling stimuleert. Voor alle aspecten geeft de meerderheid van de respondenten aan dat ze het (heel) belangrijk vinden dat het Fonds Podiumkunsten dit aspect stimuleert, maar export wordt belangrijker gevonden (96%) dan uitwisseling (82%) en import (64%).

Juist omdat respondenten ook de mogelijkheid hadden om elk van de drie stellingen met 'belangrijk' of 'heel belangrijk' te beantwoorden, is het opvallend dat het aantal respondenten dat de stelling over import met neutraal of onbelangrijk beantwoordt kleiner is. Een nadere analyse van dit enquêteresultaat laat zien dat er met name onder aanvragers van het snelloket, die een groot aandeel van de respondentengroep vormen, een aantal respondenten zijn geweest die hebben aangegeven dat het niet of helemaal niet belangrijk is dat Fonds Podiumkunsten import subsidieert.

Daarbij merken wij wel op dat gesprekspartners geen duidelijk beeld hebben over de beoogde focus van internationaliseringsregeling. Aanvragers beoordelen de internationaliseringsregeling vanuit hun ervaring met één of meerdere onderdelen en zijn niet bezig met de samenhang van de onderdelen.

Grafiek 19: Belang van import, export en uitwisseling

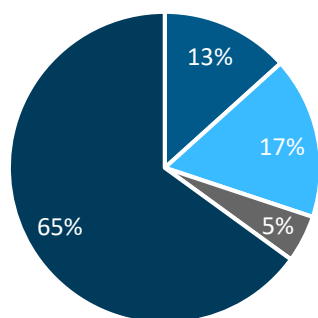
Het Fonds Podiumkunsten vindt zowel import, export als uitwisseling belangrijke aspecten van internationalisering van de podiumkunsten. Ze leggen geen expliciete nadruk op één van de aspecten.

Het Fonds Podiumkunsten probeert deze aspecten daarom met de vier onderdelen van de internationaliseringsregeling te stimuleren. Voor het snelloket is jaarlijks ongeveer €950.000 beschikbaar. Voor de regelingen import, de grants en uitwisseling is jaarlijks een totaalbudget van ongeveer €950.000 beschikbaar dat verdeeld wordt over aanvragers binnen de drie onderdelen, waarbij geldt dat het budget per onderdeel jaarlijks kan verschillen al naar gelang het aantal geschikte aanvragen binnen het onderdeel.

In onderstaande grafieken 20, 21 en 22 wordt inzichtelijk gemaakt wat het aandeel van de drie verschillende onderdelen is van het totaalbudget in 2013, 2014 en 2015 (let op: het separate budget voor het snelloket is niet in de grafieken opgenomen). Een aandachtspunt bij de gegevens is dat in 2013 een wijziging heeft plaatsgevonden in de grants: De subsidies Nederlandse voorstellingen of concerten in het buitenland, Gebundelde presentaties in het buitenland en Reguliere presentaties (tournee) zijn omgevormd naar de regeling Grants for Dutch presentations abroad. In grafiek 20 zijn deze regelingen opgenomen als 'oude regelingen 2013'. De gegevens uit 2013 zijn daardoor minder goed vergelijkbaar met de gegevens uit 2014 en 2015.

Uit de verschillende verdelingen per jaar blijkt dat er geen vaste gereserveerde budgetten zijn per onderdeel. Bij onderstaande figuren moet worden aangetekend dat de hoogte van het totaalbudget in de verschillende jaren fluctueerde. Als we de verhoudingen van de verschillende onderdelen vergelijken dan valt op dat van 2014 en 2015 het aandeel uitgekeerd bedrag van de grants afneemt en het aandeel uitgekeerd bedrag bij uitwisseling juist toeneemt.

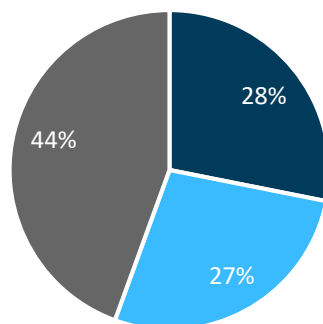
Uitgekeerd bedrag 2013

- Uitwisseling
- Import
- Grants
- Oude regelingen 2013

Grafiek 20: Verhouding onderdelen internationaliseringsregeling 2013.

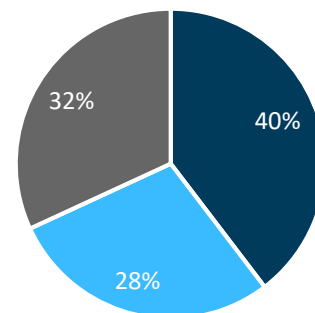
Uitgekeerd bedrag 2014

- Uitwisseling
- Import
- Grants

Grafiek 21: Verhouding onderdelen internationaliseringsregeling 2014.

Uitgekeerd bedrag 2015

- Uitwisseling
- Import
- Grants

Grafiek 22: Verhouding onderdelen internationaliseringsregeling 2015.

Het Fonds Podiumkunsten presenteert geen expliciete visie op de wijze waarop het geld over de drie onderdelen wordt verdeeld of op de accenten die binnen onderdelen uitwisseling, import en grants worden gelegd. Als ook naar het onderdeel snelloket wordt gekeken blijkt wel dat het Fonds Podiumkunsten accenten legt. In 2015 is bijvoorbeeld 62% van het budget besteed aan exportonderdelen van de regeling: de grants en snelloket.

Overkoepelende gesprekspartners vinden dat de visie van het Fonds Podiumkunsten over de verhouding van uitgaven aan de onderdelen uitwisseling, grants en import expliciet gemaakt moet worden en moet passen binnen het Internationaal Cultuurbeleid.

7. Conclusies en aanbevelingen

7.1. Conclusies

In deze paragraaf beschrijven we op basis van de voorgaande analyse onze conclusies ten aanzien van de effectiviteit van de internationaliseringsregeling en de samenhang tussen de verschillende aspecten van de regeling (import, export en uitwisseling).

De internationaliseringsregeling functioneert in een bredere context van onder meer het Internationaal Cultuurbeleid en (inter)nationale beleidsinstrumenten. Daardoor zijn de effecten van de internationaliseringsregeling lastig te isoleren van de effecten van ander beleid.

De internationaliseringsregeling bestaat uit vier onderdelen, die verschillende doelen hebben. De doelen waarvoor de onderdelen van de internationaliseringsregeling door aanvragers van de onderdelen worden gebruikt komen overeen met de beoogde doelen van het Fonds Podiumkunsten.

Voor het snelloket en de projectpartners van de grants zijn vaak de doelen 'het bereiken van een ander publiek' en 'het bereiken van een groter publiek' genoemd. De aanvragers van de importregeling hebben als belangrijkste doelen vaak geselecteerd 'het vergroten van internationaal aanbod' en 'het vergroten van de diversiteit van het aanbod' en voor uitwisseling geldt dat veel aanvragers hebben aangegeven dat 'het opbouwen van kennis' een belangrijk doel is. Gehonoreerde aanvragers zijn positief over de toegevoegde waarde van de internationaliseringsregeling voor het bereiken van hun doelen.

De algemene doelstellingen van de internationaliseringsregeling betreffen het vergroten van speelmogelijkheden en zichtbaarheid van de Nederlandse podiumsector, het bevorderen van artistieke kwaliteit, het opbouwen van duurzame contacten met buitenlandse partners en meer inkomsten/nieuwe afzetmarkt en het bevorderen van presentatie van bijzonder aanbod uit het buitenland in Nederland. Op basis van de huidige doelstellingen concluderen we dat de internationaliseringsregeling effectief is. Dat baseren we op de volgende bevindingen:

- In de periode 2013-2016 heeft de internationaliseringsregeling geleid tot 7040 voorgenomen speelbeurten in ruim 80 verschillende landen. Een aanzienlijk deel van deze producties was volgens aanvragers niet (of op mindere wijze) doorgegaan als er geen subsidie was verstrekt. Daarnaast laat de regeling een spin-off-effect zien. Mede als gevolg van de subsidieregeling zijn nieuwe boekingen van dezelfde makers én van andere Nederlandse makers door buitenlandse podia tot stand gekomen.
- De internationaliseringsregeling heeft bijgedragen aan de kwaliteit van Nederlandse podiumkunsten: doordat podiumkunstenaars in aanraking komen met nieuwe ideeën en technieken, doordat ze het werk kunnen spiegelen aan een ander publiek en doordat ze in Nederland buitenlands werk kunnen bekijken. Ook het aangaan van een culturele dialoog met een buitenlandse partner en het samen iets maken draagt volgens gesprekspartners bij aan de ontwikkeling van zowel de Nederlandse als de buitenlandse podiumkunstenaar.
- Hoewel het opbouwen van een internationaal netwerk en duurzame contacten vaak geen expliciet doel is voor aanvragers van de internationaliseringsregeling, wordt de internationaliseringsregeling in de praktijk wel gebruikt voor netwerkvorming. Het doel van het Fonds Podiumkunsten om bij te dragen aan het vergroten van de inkomsten en nieuwe afzetmarkten wordt maar voor een klein deel van de aanvragers bereikt. Ten aanzien van de duurzaamheid van de subsidie, concluderen wij dat in veel

gevallen geldt dat het ook na een aantal optredens niet mogelijk is om zonder subsidie in een land te spelen.

- De importregeling draagt bij aan presentatie van bijzonder aanbod in Nederland. Interpretaties over de term ‘bijzonder aanbod’ en het doel van de regeling verschillen.

Het Fonds Podiumkunsten vindt zowel import, export als uitwisseling belangrijke aspecten van internationalisering van de podiumkunsten. Het Fonds Podiumkunsten legt binnen de internationaliseringsregeling geen expliciete nadruk op één van de aspecten. De meerderheid van de respondenten vindt de ondersteuning van zowel de aspecten export, import als uitwisseling belangrijk. Relatief blijft het belang dat respondenten toekennen aan import iets achter bij het belang van export en uitwisseling. Overkoepelende partijen vinden dat de balans tussen de aspecten in de regeling geëxpliciteerd moet worden en aan moet sluiten bij het Internationaal Cultuurbeleid.

Over het algemeen heerst er tevredenheid over de voorwaarden en mogelijkheden van de verschillende deelregelingen. Op het niveau van de afzonderlijke onderdelen van de regeling zijn er specifieke kritiek- of aandachtspunten geïdentificeerd, zoals de ‘10-in-18-regel’ voor het snelloket, helderheid van de doelstellingen van de regelingen uitwisseling en import en de betrokkenheid van de projectpartner van de grants. Op deze aandachtspunten wordt verder ingegaan in de aanbevelingen.

7.2. Aanbevelingen

Met kleine aanpassingen op het niveau van de deelregelingen kan de effectiviteit van de internationaliseringsregeling nog verder worden vergroot.

Uit het onderzoek komt een aantal aanbevelingen op het niveau van de deelregelingen voort.

Snelloket

- Voor het snelloket wordt als kwaliteitstoets de ‘10 in 18-regel’ gehanteerd (tien speelbeurten in achttien maanden voorafgaand aan de aanvraag). In paragraaf 5.2 is beschreven dat de ‘10 in 18-regel’ in sommige genres een drempel vormt voor aanvragers van potentieel hoge kwaliteit. Dit geldt voor genres met weinig speelmogelijkheden in Nederland. Omdat kwaliteit bij het Fonds Podiumkunsten een centrale positie kent, zou de effectiviteit van de regeling worden vergroot als ook die aanvragers binnen de internationaliseringsregeling gehonoreerd kunnen worden. Daarbij moet wel in overweging worden genomen dat het snelloket momenteel al overvraagd wordt. Wij geven het Fonds Podiumkunsten daarom ter overweging om de ‘10 in 18-regel’ te verzwaren tot een ‘14 in 18-regel’ (veertien speelbeurten in achttien maanden voorafgaand aan de aanvraag), zodat het budget minder snel uitgeput raakt. Om wel een kans te geven aan aanvragers van potentieel hoge kwaliteit die formeel niet aan deze eisen voldoen stellen we voor deze verzwaring te combineren met het instellen van een ‘pas toe of leg uit principe’, waardoor aanvragers die niet aan de eis voldoen met andere argumenten hun kwaliteit kunnen onderbouwen. Daarmee is er ruimte voor aanvragers die zwaarwegende argumenten hebben waarom ze niet aan de regel kunnen voldoen.
- We hebben geconstateerd dat het budget van het snelloket overvraagd wordt en dat het voor aanvragers niet loont om voor een activiteit aan het eind van het jaar of het begin van het volgende jaar subsidie aan te vragen, vanwege uitputting van het budget. Hoewel er geen signalen zijn dat dit een acuut knelpunt vormt voor specifieke genres of producten, kan de vervroegde uitputting op termijn leiden tot verschraling van het aanbod in de periode november – januari. Om die reden adviseren wij het jaarlijkse budget binnen het snelloket in tranches te verdelen, zodat ook aan het eind van het jaar nog budget beschikbaar is.

Uitwisseling

- Zoals in paragraaf 5.4 is beschreven is de doelstelling van de deelregeling internationale uitwisselingsprojecten onduidelijk voor aanvragers. Wij adviseren het Fonds Podiumkunsten om helderheid te bieden over het type projecten dat het Fonds Podiumkunsten binnen de deelregeling wil subsidiëren. Wij zien verschillende opties, die overigens ook naast elkaar kunnen bestaan:
 - *Optie 1:* volg de voorkeur van aanvragers die in dit onderzoek zijn bevestigd door de regeling vorm te geven als een coproductieregeling. Daarbij hoort een expliciet doel om een productie tot stand te laten komen. De assumptie bij deze vormgeving van de uitwisselingsregeling is dat kennisuitwisseling inherent onderdeel uit maakt van het samenwerkingsproces, doordat partijen intensief samenwerken vindt kennisuitwisseling plaats.
 - *Optie 2:* vorm de regeling om tot een regeling waarbij expliciete activiteiten ten behoeve van kennisuitwisseling centraal staan, die niet hoeven uit te monden in een productie. Met de subsidie kan het bijvoorbeeld mogelijk worden gemaakt om samen te experimenteren.
- Behoud bij beide opties de huidige eis van wederkerigheid en specificeer wat daaronder wordt verstaan. Gaat het om wederkerigheid in termen van inhoudelijke bijdrage, gaat het om wederkerigheid in financiële zin en/of gaat het om wederkerigheid ten aanzien van de locatie van een uitvoering?

Grants

- Op basis van onze bevindingen ten aanzien van de grants adviseren wij om de regeling in grote lijnen ongewijzigd te laten. Er is geen reden om de verantwoordelijkheid van buitenlandse podia en festivals om de subsidie aan te vragen bij de Nederlandse uitvoerders (de projectpartner) te beleggen. Tegelijkertijd adviseren wij om in de aanvraagprocedure te borgen dat de Nederlandse projectpartner betrokken is. Dit is van belang om te voorkomen dat een grant wordt aangevraagd buiten het medeweten van de projectpartner om. De betrokkenheid kan op verschillende manieren worden ingevuld. Een mogelijkheid die in deze evaluatie enkele malen is gesuggereerd is om de aanvraag van het buitenlandse podia of festival mede te laten ondertekenen door de Nederlandse projectpartner. Daarbij is het wel van belang dat de procedure zodanig wordt ingericht dat de administratieve lasten niet onnodig verhoogd worden.
- De meeste aanvragers zijn tevreden over de aanvraagprocedure voor de grants. Vanwege de enkele signalen over hoge administratieve lasten adviseren wij het Fonds Podiumkunsten wel om na te gaan of het aanvraagformulier nog verder vereenvoudigd kan worden. Bij de vereenvoudiging dient rekening te worden gehouden met de beperkte ervaring van sommige buitenlandse podia / festivals met Nederlandse aanvraagprocedures.
- Tot slot adviseren wij het Fonds Podiumkunsten om gehonoreerde buitenlandse aanvragers actief te informeren over het bestaan van Dutch Performing Arts. Hiermee zouden buitenlandse programmeurs sneller naar Nederland kunnen komen om andere Nederlandse artiesten te ontdekken en te boeken.

Ten aanzien van de effectiviteit van de internationaliseringsregeling in algemene zin bestaat een aantal aandachtspunten.

Aanspreekpunt in de sector

Het effect van de regeling zal worden vergroot als buitenlandse podia en festivals meer duidelijkheid hebben over een aanspreekpunt in de sector met kennis over de Nederlandse podiumkunsten, bijvoorbeeld voor hun vragen rondom beschikbare Nederlandse subsidies. De functies van de voormalig sectorinstituten zijn nu versnipperd in de sector terecht gekomen. Er is behoefte aan één loket voor buitenlandse partijen. Het Fonds Podiumkunsten is niet primair verantwoordelijk voor het creëren van zo'n aanspreekpunt, maar zou wel kunnen aansturen op een duidelijker rolverdeling van de sector op dat punt.

Creëren van samenhangend aanbod

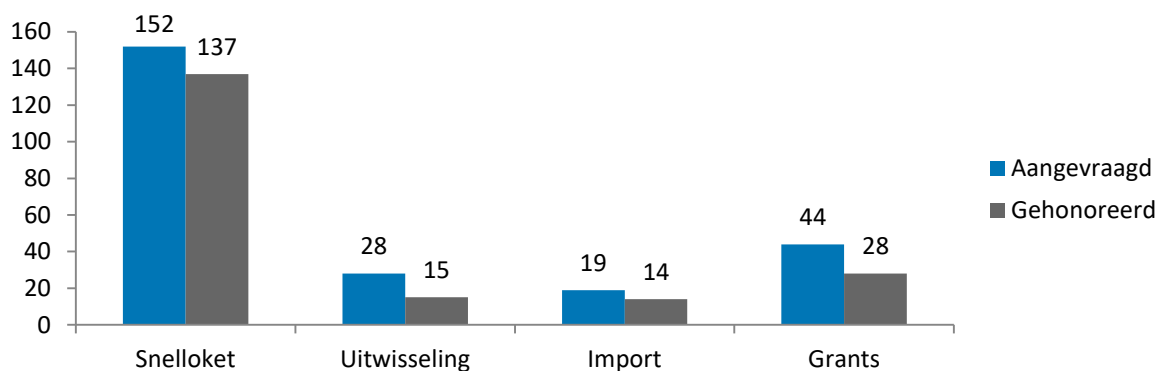
Tot slot geven wij ter overweging mee om in (een deel van) de focuslanden samenhangend aanbod van podiumkunsten aan te bieden. Hiermee wordt invulling gegeven aan het signaal dat de toekenningen binnen de internationaliseringsregeling elkaar nog meer zouden kunnen versterken en bovendien beter zouden kunnen aansluiten bij andere Nederlandse culturele activiteiten. Dat kan op verschillende manieren:

- Door verbindingen te leggen tussen verschillende aanvragen, die bijvoorbeeld gezamenlijk de Nederlandse podiumkunsten binnen een focusland van het Internationaal Cultuurbeleid op de kaart zetten.
- Door verbindingen te leggen met andere kunstdisciplines. Denk aan een podiumkunstoptraden dat kan plaatsvinden tijdens een evenement dat in een andere sector is georganiseerd, bijvoorbeeld een activiteit tijdens de Frankfurter Buchmesse.
- Door verbindingen te leggen tussen deelregelingen, door bijvoorbeeld een aanvrager van het snelloket te honoreren die op een festival speelt dat via een grant een andere Nederlandse podiumkunstenaar programmeert.

Dergelijk beleid betekent dat het Fonds Podiumkunsten binnen de internationaliseringsregeling meer sturend optreedt, waar het Fonds Podiumkunsten nu vooral vraaggericht werkt. Het programma Dutch Performing Arts kent deze meer sturende benadering al. De werkgroep die het onderzoek heeft begeleid heeft aangegeven dat het Fonds Podiumkunsten voornemens is om vanuit het programma Dutch Performing Arts het sturende beleid in een aantal landen verder te versterken en daar binnen de internationaliseringsregeling geen nadruk op te leggen.

Bijlage 1: Toelichting dataverzameling en gesprekken

Zoals in de inleiding is vermeld, is binnen deze evaluatie een enquête uit gezet onder 1124 gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragers in de periode 2013 tot en met 2016. Onder Nederlandse aanvragers (binnen de deelregelingen snelloket, import en uitwisseling) is een Nederlandse enquête uitgezet en onder aanvragers van de grants is een Engelse enquête uitgezet. De Nederlandse enquête is 187 keer ingevuld en de Engelse enquête is 44 keer ingevuld. Dat is respectievelijk 20% en 26% van het totaal aantal aanvragers. Hierna vindt u een uitsplitsing van de respondenten naar deelregelingen.

Grafiek 23: Aantal respondenten met een gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvraag per deelregeling.

De respons op de enquête ligt hoger dan het aantal unieke respondenten, omdat sommige respondenten ervaring hadden met verschillende regelingen. In de tabel hierna vindt u de percentages van de respons afgezet tegen het aantal unieke aanvragen, waarbij een uitsplitsing is gemaakt van de percentages van gehonoreerde respondenten en de percentages van niet-gehonoreerde respondenten. Het aandeel respondenten met een niet-gehonoreerde aanvraag blijft achter ten opzichte het aandeel respondenten met een gehonoreerde aanvraag. Voor de onderdelen uitwisseling en import geldt dat het aantal unieke aanvragen en de respons in absolute zin laag is (respons uitwisseling 15; respons import 14), waardoor individuele antwoorden de uitkomsten van de enquête uitgedrukt in percentages kunnen vertekenen. Bij de presentatie van resultaten voor de onderdelen uitwisseling en import gebruiken we dus alleen absolute cijfers.

	Snelloket	Uitwisseling	Import	Grants
Percentage respons van aantal unieke aanvragers	20,4%	22,6%	21,8%	26,0%
Percentage respons van aantal gehonoreerde unieke aanvragen	32,7%	41,7%	35,9%	40,0%
Percentage respons van aantal niet-gehonoreerde unieke aanvragen	4,6%	13,6%	10,4%	16,2%

Tabel 6: Percentage respons van het aantal unieke aanvragers, gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen.

Om de resultaten uit de enquête te toetsen en aan te vullen hebben we daarnaast 44 verdiepende gesprekken gevoerd, waarvan 31 met aanvragers en 13 met overkoepelende gesprekspartners zoals ambassades, brancheorganisaties en beleidsmakers (zie voor een overzicht van de gesprekspartners bijlage 2). In de tabel hierna laten we zien hoe de gesprekspartners zijn verdeeld over de verschillende deelregelingen. Wederom geldt dat sommige gesprekspartners gehonoreerde of niet-gehonoreerde aanvragen voor meerdere deelregelingen hebben gedaan.

31 aanvragers	
Snelloket	13
Uitwisseling	7
Import	10
De grants	7
Nederlandse projectpartners van de grants	4

Tabel 7: Verdeling gesprekspartners over deelregelingen.

Bijlage 2: Overzicht gesprekspartners

Verkennde gesprekken

Gesprekspartner(s)	Organisatie
Julia Terlunen en Piet Zeeman	Fonds Podiumkunsten
Henk Scholten	Zuiderstrandtheater
Inez Boogaarts	Zelfstandig ondernemer; voorheen Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur

Verdiepende gesprekken

Gesprekspartner(s)	Organisatie
Nederlandse aanvragers	
Gareth de Wijk	Stichting PRSPCT
Aukelien Kleinpenning	Syrène Saxofoonkwartet
Jan Baanstra	De Stilte
Tanja Ruiter	Le Cirque du Platzak
Ned McGowan	The Karnatic Lab
Wouter van Ransbeek	Toneelgroep Amsterdam
Zafer Yurdakul	Podium Mozaïek
Jeltsje in der Rieden en Rainer Hofmann	SPRING
Bob Meijs	Afrovibes
Christian Melsen	Rotterdams Philharmonisch Orkest
Talitha Stijnman	Paradiso
Carolyn Muntz	Stichting Doek
Winfred Voordendag	Operadagen Rotterdam
Marc Eysink Smeets	Festival Circolo
Jos Jutte	De Oosterpoort
Tom van Bergen	Rock 'n' Roll Highschool
Kirsten Visser	Operafront

Inez Coumans	Stichting Room with a view / Studio Dries Verhoeven
Ciska van Beek	De Doelen
Esther Lagendijk	Stichting IJ Producties
Suzy Blok	Dansmakers Amsterdam
Roosje den Hertog	Tam Tam Productions
Caecilia van Stigt	Houten Huis
Rudi van Hest	Muziekvoorstelling.nl
Buitenlandse aanvragers	
Vanessa Lassaingne	Grame- Centre national de création musicale (Frankrijk)
Christiane Winter	TANZtheater INTERNATIONAL (Duitsland)
Nicolette Schäfer	ACHT BRÜCKEN (Duitsland)
Tim Harrison	The Basement (Verenigd Koninkrijk)
Joe Melilo	Brooklyn Academy of Music (Verenigde Staten)
Erin Flannery	MET Museum (Verenigde Staten)
Martin Flaucher	Festival Transamériques (Canada)
Overkoepelende gesprekspartners	
Renilde Steeghs	Ministerie van Buitenlandse Zaken
Quirine van der Hoeven	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Monique de Louwere en Pieter Bots	Raad voor Cultuur
Ikaros van Duppen	Buma Cultuur
Joris Janssens	Kunstenpunt
Renee Jonker	Adviescommissie Fonds Podiumkunsten
Maria Hansen	Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD)
Iris Daalder	Nederlandse Associatie voor PodiumKunsten (NAPK)
Berend Schans	Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF)
Cees de Graaff	Dutch Culture
Thomas Engel	Internationale Theaterinstitut Deutschland (ITI Deutschland)
Mario Garcia Durham	Association of Performing Arts Presenters (APAP, United States)
Jannete Duijndam	Nederlandse ambassade Verenigd Koninkrijk
Bart Hofstede	Nederlandse ambassade Frankrijk
Jan Kennis	Nederlandse ambassade Verenigde Staten
Tom Maasen	Nederlandse ambassade Duitsland

Bijlage 3: Samenstelling werkgroep en klankbordgroep

Werkgroep

- Dennis Stam
- Julia Terlunen
- Piet Zeeman
- Rianne de Boer
- Paul Stolwijk

Klankbordgroep

- Maria Hansen (Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties)
- Judith Veraart (Dutch Culture)
- Frank Bolder (LantarenVenster)
- Joris Janssens (Kunstenpunt)
- Anita Verheggen (De Nederlandse Toonkunstenaarsbond)
- Jan van der Plas (Popcoalitie)
- Anita van Dolen (Stadsschouwburg Amsterdam)
- Iris Daalder (Nederlandse Associatie voor PodiumKunsten)

Nassaulaan 1
2514 JS Den Haag

+31 (0)70 359 6955
info@kwinkgroep.nl
www.kwinkgroep.nl

KWINK
GROEP